

Mauritshuis

2011

De missie van het Mauritshuis luidt:
In ons huis delen wij het beste van de Nederlandse
schilderkunst uit de Gouden Eeuw.

Bezoekadres Mauritshuis
...in het Gemeentemuseum Den Haag
Stadhouderslaan 41
2517 HV Den Haag

Postadres
Postbus 536
2501 CM Den Haag

Bezoekadres kantoren
Lange Vijverberg 12
2513 AC Den Haag

T 070 302 34 56
publiek@mauritshuis.nl
www.mauritshuis.nl

Openingstijden Mauritshuis
...in het Gemeentemuseum Den Haag
Dinsdag – zondag ▶ 11.00–17.00 uur
Gesloten op Eerste Kerstdag en Nieuwjaarsdag

Openingstijden Galerij Prins Willem V
Dinsdag – zondag ▶ 12.00–17.00 uur
Gesloten op Eerste Kerstdag en Nieuwjaarsdag
Buitenhof 33
Den Haag
www.galerijprinswillemv.nl

Mission statement:
We share the best of Dutch Golden Age painting in
our house.

Mauritshuis Visitor's Address
...at the Gemeentemuseum Den Haag
Stadhouderslaan 41
2517 HV The Hague

Postal Address
P.O. box 536
2501 CM The Hague

Visiting Address Offices
Lange Vijverberg 12
2513 AC The Hague

T +31 70 302 34 56
F +31 70 365 38 19
publiek@mauritshuis.nl
www.mauritshuis.nl

Mauritshuis Opening Hours
...at the Gemeentemuseum Den Haag
Tuesday – Sunday ▶ 11 am–5 pm
Closed on Christmas Day and New Year's Day

Opening Hours Prince William V Gallery
Tuesday – Sunday ▶ 12 pm–5 pm
Closed on Christmas Day and New Year's Day
Buitenhof 33
The Hague
www.galerijprinswillemv.nl

Koninklijk Kabinet van Schilderijen
Mauritshuis
Galerij Prins Willem V
2011

Royal Picture Gallery
Mauritshuis
Prince William V Gallery
2011

Subsidiënt
Ministerie van OCW

 BankGiroLoterij

Begunstigers
BankGiro Loterij
Stichting Vrienden van het Mauritshuis
Stichting de Johan Maurits Compagnie
American Friends of the Mauritshuis
Dutch Masters Foundation

Sponsors
AEGON NV
Turing Foundation
Siemens Nederland NV
NIBC
Shell Nederland BV
H.M. van Rigteren

Sponsors Mauritshuis bouwt aan de toekomst

 BankGiroLoterij

Ministerie van OCW
Shell Nederland BV
BankGiro Loterij
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
Particuliere begunstigers

Operating Grant Provided by
Ministry of Education, Culture and Science

 BankGiroLoterij

Benefactors
BankGiro Loterij
Friends of the Mauritshuis Foundation
Johan Maurits Compagnie Foundation
American Friends of the Mauritshuis
Dutch Masters Foundation

Sponsors
AEGON NV
Turing Foundation
Siemens Nederland NV
NIBC
Shell Nederland BV
H.M. van Rigteren

Sponsors Mauritshuis Building for the Future
Ministry of Education, Culture and Science

 BankGiroLoterij

Shell Nederland BV
BankGiro Loterij
European Regional Development Fund
Private benefactors

Inhoud

Voorwoord Raad van Toezicht	6
Voorwoord Directie	11
Morris Tabaksblat 1937–2011	16
Collectie in beweging	18
Jan Steen in het Mauritshuis	24
Dalí ontmoet Vermeer	28
Aanwinst ▶ Dirck de Bray	30
Aanwinst ▶ Jan Steen	32
Restauraties Jan Steen	34
Educatie	38
Jaarverslag 2011	41

Contents

Foreword Supervisory Board	6
Foreword Directors	11
Morris Tabaksblat 1937–2011	16
Collection on the Move	18
Jan Steen in the Mauritshuis	24
Dalí Meets Vermeer	28
Acquisition ▶ Dirck de Bray	30
Acquisition ▶ Jan Steen	32
Restoration of Works by Jan Steen	34
Education	38
Annual Report 2011	41

Voorwoord

Raad van Toezicht

Raad van Toezicht Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis

Ir. A.W. Wynaendts Voorzitter

Mr. W.L.J. Bröcker Penningmeester

Prof. dr. J.W. Winter Secretaris

Mevrouw mr. L.Y. Gonçalves-Ho Kang You

Mevrouw L.C.E. van Tets-van Tienhoven

Mr. R.J. Hoekstra

J.M.N. Leighton

6

Foreword

Supervisory Board

Supervisory Board Royal Picture Gallery Mauritshuis

Mr A.W. Wynaendts Chair

Mr W.L.J. Bröcker Treasurer

Professor J.W. Winter Secretary

Ms L.Y. Gonçalves-Ho Kang You

Ms L.C.E. van Tets-van Tienhoven

Mr R.J. Hoekstra

Mr J.M.N. Leighton

Met een toename van bezoekers, twee belangrijke aanwinsten en originele tentoonstellingen kijkt de Raad van Toezicht van het Mauritshuis terug op een succesvol 2011. De financiële resultaten uit museale activiteiten zijn beter dan verwacht, mede dankzij de gezonde bezoekersaantallen.

Het bouwproject *Mauritshuis bouwt aan de toekomst* verloopt volgens plan, in nauwe samenwerking met de Raad. In het afgelopen jaar zijn belangrijke stappen gezet. De gehele aanbesteding is uitgezet in vijf tranches, en het eerste aanbestedingstraject is in dit boekjaar succesvol afgerond. Ook zijn dit jaar enkele belangrijke overeenkomsten gesloten, zoals een erfpachtcontract

tussen de Rijksgebouwendienst en de Nieuwe of Littéraire Sociëteit De Witte voor Plein 26 en afspraken met de Rijksgebouwendienst over het renoveren van het stadspaleis in de komende jaren.

Ondanks deze positieve uitkomst voor het Mauritshuis, spreekt de Raad zijn zorgen uit met betrekking tot enkele ontwikkelingen in het afgelopen jaar. Subsidies van het Rijk werden in 2011 – net als in 2010 – met 3,4% gekort en ook voor 2012 wordt deze korting verwacht. Het museum is in staat om deze bezuinigingen op te vangen. De organisatie maakt plannen voor de lange termijn, maar er is nog geen duidelijk uitgesproken visie ontvangen voor de subsidieperiode 2013–2016, de

With an increase in attendance, two major acquisitions, and original exhibitions, the Supervisory Board of the Mauritshuis can look back on a successful 2011. The financial results of the museum's activities were better than expected, partly thanks to the healthy number of visitors.

The building project *Mauritshuis Building for the Future* is going according to plan, in close partnership with the Board. Some important steps have been taken over the past year. The entire project was tendered out in five tranches, and the first tendering procedure was successfully completed in the current financial year. In addition, several important

agreements were concluded this year, such as a leasehold between the Government Buildings Agency and the Nieuwe of Littéraire Sociëteit De Witte for Plein 26, and an agreement with the Government Buildings Agency on the renovation of the city palace over the next few years.

In spite of these positive results for the Mauritshuis, the Board wishes to express its concern about certain developments in the past year. State subsidies were cut by 3.4% in 2011 (as in 2010), and again in 2012. The museum can absorb these cuts and is making long-term plans, but does not know what to expect for the subsidy period 2013–2016, during which time

periode wanneer het Mauritshuis zich midden in het grootschalige bouwproject zal bevinden. Daarnaast wordt nu door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap nagedacht over de overdracht van eigendom van de gebouwen aan de voormalige rijksmusea, maar er zijn nog onvoldoende details bekend om de consequenties daarvan te overzien. Het onderhoud van de historische panden waarin het Mauritshuis en de Galerij Prins Willem V zich bevinden is vanzelfsprekend een grote zorg voor de instelling.

De huidige economische situatie en gevolgen daarvan vragen om alertheid van de Raad en de directie. De

inkomsten van het Mauritshuis worden voor de helft door eigen activiteiten gerealiseerd en voor de andere helft uit subsidie; het museum heeft dus een ‘zelfverdien capaciteit’ van 50%. Door interne bezuinigingen is het mogelijk geweest om alle medewerkers in vaste dienst van het museum te kunnen behouden en om de geplande activiteiten voort te zetten. Grote inspanningen zijn geleverd om ervoor te zorgen dat het museum voldoende middelen binnenhaalt om het bouwproject te kunnen bekostigen. Noemenswaardig is een initiatief als de Dutch Masters Foundation, in 2010 opgericht en nu al in staat een positieve bijdrage aan het museum te geven. Het

the Mauritshuis will be in the middle of the major construction project. In addition, the Ministry of Education, Culture and Science is currently considering the transfer of ownership of the buildings to the respective museums, but too few details are known for the consequences to be clearly mapped out. The maintenance of the historical buildings occupied by the Mauritshuis and the Prince William V Gallery is obviously a point of major concern to the institution.

The current economic situation and its consequences call for vigilance on the part of the Board and the management. The Mauritshuis generates half of its revenue from its

own activities and receives the other half in subsidies; in other words, the museum is 50% self-sufficient. Internal cutbacks have made it possible to keep all the museum’s permanent employees and to continue the planned activities. A great effort has been made to ensure that the museum brings in sufficient resources to pay for the building project. A noteworthy initiative is the Dutch Masters Foundation, set up in 2010, which is already able to make a positive contribution to the museum. Even so, fundraising in the current economic climate remains a challenging task. Businesses are reticent to initiate sponsoring, while funds and private

blijft echter een uitdaging om in dit huidige economische klimaat fondsen te werven. Het bedrijfsleven is terughoudend met sponsoring, terwijl fondsen en particulieren worden overspoeld met nieuwe aanvragen. Ondanks deze moeilijkheden is de Raad ervan overtuigd dat het Mauritshuis de economische situatie goed zal doorkomen.

De Raad van Toezicht kwam in het verslagjaar in zes vergaderingen met de directie bijeen. Daarnaast hebben diverse vergaderingen met de directie en individuele raadsleden plaatsgevonden. De door de directie opgestelde jaarrekening over 2010 is ter goedkeuring aan de Raad

voorgelegd. Mede op basis van het door de accountant opgestelde accountantsverslag en de bijbehorende verklaring werd deze jaarrekening goedgekeurd.

De Raad kijkt met genoeg terug op een uitstekend jaar en is ervan overtuigd dat de directie en medewerkers van het Mauritshuis de uitdagingen van komende jaren met enthousiasme en grote inzet tegemoet zullen gaan.

individuals are being swamped with new applications. In spite of these difficulties, the Board is convinced that the Mauritshuis will successfully withstand the economic downturn.

The Supervisory Board met with the management six times in the year under review, besides which a number of meetings were held with the management and individual Board members. The annual accounts for 2010 were presented by the management to the Board for approval, and were approved, partly on the basis of the opinion and report issued by the auditors.

The Board looks back in satisfaction on an excellent year, and is convinced

that the management and staff of the Mauritshuis will meet the challenges of the next few years with enthusiasm and great dedication.

Voorwoord

E.E.S. Gordenker *Directeur*

V.J.E. Moussault *Zakelijk directeur*

Voor het Mauritshuis was 2011 een uitermate goed jaar: niet alleen werd een groot aantal bezoekers ontvangen, maar ook waren de diverse projecten van het museum succesvol. In 2011 kwamen 278.471 mensen naar het Mauritshuis en de Galerij Prins Willem V, een toename van 11,5 % in vergelijking met 2010. Het aantal bezoekers dat naar het Mauritshuis kwam, =261.127 personen, laat een stijgende lijn zien ten opzichte van voorgaande jaren. De Galerij, die in 2011 voor het eerst een heel kalenderjaar open was na de heropening in september 2010, trok 17.344 bezoekers. Velen daarvan bezochten de Galerij in combinatie met de ernaast gesitueerde Gevangenpoort. Niet minder dan

11

Foreword

E.E.S. Gordenker *Director*

V.J.E. Moussault *Deputy Director*

For the Mauritshuis, 2011 was an extremely good year: not only did we receive a large number of visitors, but the museum's various projects also proved successful. In 2011, attendance at the Mauritshuis and the Prince William V Gallery was 278,471, 11.5% more than in 2010. The number of visitors who came to the Mauritshuis itself, 261,127, shows a steady increase in recent years. The Gallery, which opened in September 2010, had its first full year of attendance in 2011, when it attracted 17,344 visitors, many of whom combined their visit with one to the Gevangenpoort museum next door. No fewer than 31,007 young visitors came to the Mauritshuis,

31.007 jonge bezoekers kwamen naar het Mauritshuis, waaruit blijkt dat het museum ook bij jongeren in trek blijft. Ondanks het moeilijke economische klimaat en de natuurramp in Japan bleef het internationale toerisme floreren. Nederlandse bezoekers kwamen in grote getale voor de twee tijdelijke tentoonstellingen.

De eerste tentoonstelling, *Leven in de brouwerij: Jan Steen in het Mauritshuis*, vond plaats in de lente. Het Mauritshuis heeft een indrukwekkende verzameling van 14 schilderijen van Jan Steen (1626–1679). Werken uit de eigen collectie werden getoond te midden van bruiklenen van andere musea en particuliere verzamelingen. De

tentoonstelling, mogelijk gemaakt door Siemens Nederland NV, gaf bezoekers de kans kennis te nemen van Steens veelzijdigheid, gevoel voor humor en onovertroffen talent als verhalenverteller (zie verder pp. 24–27).

In de herfst presenteerde het Mauritshuis oude en moderne meesters in de tentoonstelling *Dalí ontmoet Vermeer: Moderne meesters te gast*. Meesterwerken van kunstenaars als Van Gogh, Monet and Dalí werden bij hoogtepunten uit de eigen verzameling getoond. Deze combinaties van moderne schilderijen uit de periode 1860–1960 met stukken uit het Mauritshuis – steeds een paar per zaal – waren uiterst verfrissend. Bezoekers en

showing that the museum remains popular with children. In spite of the difficult economic climate and the natural disaster in Japan, international tourism continued to flourish. Dutch visitors came in large numbers to see the two temporary exhibitions.

The first exhibition, *Spice of Life: Jan Steen in the Mauritshuis*, took place in the spring. The Mauritshuis has an impressive collection of 14 paintings by Jan Steen (1626–1679). Works from its own collection were exhibited along with those on loan from other museums and private collections. The exhibition, made possible by Siemens Nederland NV, gave visitors

an opportunity to become acquainted with Steen's versatility, sense of humour, and unsurpassed gift for storytelling (see also pp. 24–27).

In the autumn, the Mauritshuis presented old and modern masters in the exhibition *Dalí Meets Vermeer: Modern Masters Come to Visit*. Masterpieces by artists including Van Gogh, Monet and Dalí were displayed along with highlights from the museum's own collection. These combinations of modern paintings from the period 1860–1960 with works from the Mauritshuis – in each case, one pair per room – were highly refreshing. Visitors and press alike reacted enthusiastically, so

pers reageerden enthousiast, zodat dit ‘experiment’ voor herhaling vatbaar lijkt. De tentoonstelling werd mogelijk gemaakt door de Stichting Vrienden van het Mauritshuis, terwijl Shell een speciaal educatief programma sponsorde (zie verder pp. 28–29).

In 2011 wist het Mauritshuis twee belangrijke schilderijen aan de collectie toe te voegen. In februari kon de aankoop van *Mozes en de kroon van de Farao* bekend worden gemaakt. Het bijzondere, trefzeker geschilderde historiestuk door Jan Steen is afkomstig uit een particuliere verzameling (zie pp. 32–33). Enkele maanden later verwierf het museum het buitengewone *Stillevan van een boeket in wording* door Dirck de

Bray (c.1635–1694), eveneens afkomstig uit particulier bezit (zie pp. 30–31). Het lenteboeket is een mooie aanvulling op de al zo rijke deelverzameling zeventiende-eeuwse bloemstillevens, met hoogtepunten uit het werk van Ambrosius Bosschaert de Oude en Jan Davidsz de Heem. Het Mauritshuis is zeer dankbaar voor de trouwe steun van de BankGiro Loterij, die beide aanwinsten mogelijk heeft gemaakt. Voor de aankoop van het stilleven van De Bray werden ook fondsen ontvangen van de Vereniging Rembrandt (deels uit het Stortenbekerfonds) en van de heer H.B. van der Ven.

Terwijl het museum druk was met bovenstaande tentoonstellingen

that this ‘experiment’ seems well worth repeating. The exhibition was made possible by the Friends of the Mauritshuis Foundation, while Shell sponsored a special educational programme (see also pp. 28–29).

In 2011 the Mauritshuis succeeded in adding two important paintings to its collection. In February it was able to announce the purchase of *Moses and Pharaoh’s Crown*. This unique, confidently executed history painting by Jan Steen came from a private collection (see pp. 32–33). A few months later, the museum acquired the remarkable *Still Life of a Bouquet in the Making* by Dirck de Bray (c.1635–1694), also from a private collection (see pp. 30–31).

The spring bouquet is a fine addition to the collection’s seventeenth-century flower still lifes, which was already very rich, including highlights from Ambrosius Bosschaert the Elder and Jan Davidsz de Heem. The Mauritshuis is extremely grateful for the faithful support of the BankGiro Loterij, which made both these acquisitions possible. For the purchase of the still life by De Bray, funds were also received from the Rembrandt Society (in part from the Stortenbeker Fund) and from Mr H.B. van der Ven.

At the same time as the museum was working on exhibitions and acquisitions, a special visiting committee spent a day in the

en aanwinsten, verbleef een speciale visitatiecommissie – op uitnodiging van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en onder toezicht van de Vereniging van Rijksgesubsidieerde Musea – een dag in het museum. Voorzitter van de commissie was de heer D. Laman Trip, voorzitter van de Raad van Toezicht van de Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB, met als leden de heer M. van Pernis, voormalig voorzitter van de Raad van Bestuur van Siemens Nederland NV; de heer M. Sellink, directeur van de Brugse musea en mevrouw E. Vogelaar, voormalig Minister voor Wonen, Wijken en Integratie. Aan deze dag was een lange voorbereidingsperiode

voorafgegaan, waarin de museummedewerkers alle gevraagde materialen en teksten hadden aangeleverd. De commissie zal de resultaten van hun bezoek pas in 2012 publiceren, maar aan het einde van de dag bleek hun voorlopig oordeel zeer positief.

Het project *Mauritshuis bouwt aan de toekomst* werd in het verslagjaar vervolgd. In april 2011 werd het definitieve ontwerp goedgekeurd door de Raad van Toezicht. De inschrijving voor de bouw is begonnen en met de werkzaamheden is in 2012 een begin gemaakt: de collectie wordt vanaf 1 april uitgeplaatst en het begin van de bouw staat gepland op 4 juni. In het verslagjaar werden plannen ontwikkeld voor

museum, at the invitation of the Ministry of Education, Culture and Science and under the supervision of the Association of State-Subsidised Museums. The committee was chaired by Mr D. Laman Trip, chair of the Supervisory Board of the Royal Dutch Touring Club ANWB, and its other members were Mr M. van Pernis, former chair of the Management Board of Siemens Nederland NV; Mr M. Sellink, director of the Bruges museums, and Ms E. Vogelaar, former Minister for Housing, Neighbourhoods, and Integration. This day had been preceded by a long period of preparation, in which the museum staff had supplied all the

requested materials and texts. The committee will not be publishing its findings until later in 2012, but their provisional assessment at the end of the day was very positive.

The project *Mauritshuis Building for the Future* was continued in the year under review. In April 2011 the Supervisory Board approved the definitive design. The first tenders were submitted for the construction process, and work was set to begin in 2012: the collection will be moved from 1 April onwards, and construction is scheduled to begin on 4 June. Plans were developed in the year under review to accommodate the collection temporarily in the

de tijdelijke huisvesting van de collectie in het Gemeentemuseum Den Haag, in Japan en de Verenigde Staten, en acht musea in Nederland en België (zie pp. 18–23).

Ondanks de economische onzekere tijd is het Mauritshuis verder gegaan met het zoeken naar nieuwe sponsors. De Dutch Masters Foundation, de Engelse liefdadigheidsstichting die eind 2010 werd opgezet, levert inmiddels al winst op. Gedurende 2011 heeft het museum veel tijd besteed aan het werven van steun in het Nederlandse bedrijfsleven – het Mauritshuis heeft hier veel vertrouwen in. Verder zijn er plannen ontwikkeld voor een *business club* en fondsenwerving via het internet. Er zijn evenementen

in voorbereiding om fondsen te werven van de vele particulieren die *Mauritshuis bouwt voor de toekomst* willen steunen.

Deze in 2011 voorbereide activiteiten zullen worden gerealiseerd in de loop van 2012.

Terugkijkend op het jaar 2011 lijkt deze periode nog intensiever dan 2010, een jaar dat ook al goed gevuld was met activiteiten. Naast de talloze reguliere taken is veel tijd besteed aan de voorbereidingen van de komende renovatie en uitbreiding.

Wij willen iedereen bedanken die voor en met het museum werkt – door de inzet van velen is 2011 een bijzonder positief jaar voor het Mauritshuis geworden.

Gemeentemuseum Den Haag, in Japan and the United States, and in eight museums in the Netherlands and Belgium (see pp. 18–23).

In spite of the uncertain economic circumstances, the Mauritshuis continued to attract new sponsors. The Dutch Masters Foundation, a British registered charity that was set up at the end of 2010, has already started to yield financial benefits. The museum devoted a great deal of time in 2011 to fundraising among Dutch businesses – the Mauritshuis has great confidence in this source of funds. In addition, plans have been developed for a business club and online fundraising. Events are currently being

prepared to raise funds among the many private individuals who have declared their willingness to support *Mauritshuis Building for the Future*. These activities were prepared in 2011 and will be implemented in the course of 2012.

In retrospect, 2011 seems to have been even busier than 2010, which was a very active year. Besides the many usual tasks, the staff worked hard on preparing for the forthcoming renovation and expansion. We want to thank everyone who works for and with the museum – it is due to their efforts that 2011 became a remarkably successful year for the Mauritshuis.

Morris Tabaksblat 1937–2011

Op 20 oktober 2011 overleed Morris Tabaksblat na een langdurige ziekte. Naast zijn leidinggevende posities in het bedrijfsleven en zijn voorzitterschap van de naar hem genoemde commissie die een gedragscode opstelde voor beursgenoteerde bedrijven, vervulde hij talloze maatschappelijke functies. Een van de instellingen waar hij een doorslaggevende rol heeft gespeeld, was het Mauritshuis.

In juni 1992 trad Tabaksblat toe tot het bestuur van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis. Het museum zat destijds in de aanloop naar de verzelfstandiging en toen een Raad van Toezicht voor het museum samengesteld moest worden, was het direct duidelijk dat Morris de ideale voorzitter zou zijn. Op 1 januari 1995 werd het museum officieel verzelfstandigd, maar al veel eerder trad hij op als voorzitter. Samen met Tabaksblat werd het gecompliceerde proces van de verzelfstandiging uitgevoerd en werden de overige leden van de Raad

uitgezocht. Acht jaar lang gaf hij op niet te evenaren wijze leiding aan de Raad en was hij een immer beschikbare, geduldige en wijze adviseur. Toen in 1996 bleek dat ik door ziekte langdurig afwezig zou zijn, aarzelde hij niet, ondanks zijn zware functie als bestuursvoorzitter van Unilever, gedurende die periode mijn taken op sublieme wijze over te nemen. Na het voorzitterschap van de Raad, vroeg ik hem in 2002 als voorzitter van de nieuw op te richten stichting de Johan Maurits Compagnie, die ten doel had een *endowment fund* voor het museum bijeen te brengen. Alhoewel hij zag dat het economische tij ongunstig was, zegde hij niet alleen direct toe, maar schonk hij ook spontaan als eerste een groot bedrag aan het nieuwe fonds.

Alles bij elkaar zette Morris zich meer dan 15 jaar met grote overgave in voor het Mauritshuis. Zijn bijdrage aan het succes van het Mauritshuis in de afgelopen jaren kan niet voldoende benadrukt worden. In 2008 heeft het museum als blijk van

hoge waardering voor zijn grote verdiensten hem de Mauritshuis-penning uitgereikt. Vervolgens was hij lid van het Comité van Aanbeveling van het bouwproject, *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*.

Iedereen die, zoals ik, het grote voorrecht heeft gehad om met hem te hebben mogen samenwerken, zal met grote weemoed en dankbaarheid aan hem terug denken. Hij was een trouwe vriend en een fantastische steun en toeverlaat. Het Mauritshuis denkt met grote dankbaarheid en respect terug aan zijn eerste voorzitter van de Raad van Toezicht.

F.J. Duparc *Oud-directeur*

Morris Tabaksblat 1937–2011

On 20 October 2011, Morris Tabaksblat died after a long period of illness. Besides his executive positions in industry and his chairmanship of the committee named after him, which drafted a corporate governance code for listed companies, he held countless other positions in society. One of the institutions in which he played a decisive role was the Mauritshuis.

In June 1992, Tabaksblat joined the board of the Friends of the Mauritshuis Foundation. In this period, the Mauritshuis was preparing for privatisation, and when it came to forming a Supervisory Board for the museum, it was immediately obvious that Morris would be the ideal chairman. The museum was officially privatised on 1 January 1995, but he acted as chair well before then. Together with Tabaksblat, the complex process of privatisation was implemented and the other members of the Board selected. For eight years he gave the Board the benefit of

his incomparable chairmanship, besides which he was always available as a patient and wise advisor. When it became clear in 1996 that illness would compel me to be absent for a long period of time, he did not hesitate to take over my responsibilities, which he fulfilled magnificently in spite of his arduous position as CEO of Unilever. After the chairmanship of the Board, in 2002 I asked him to chair the new Johan Maurits Compagnie Foundation, whose task would be to set up an endowment fund for the museum. Although he saw that the economic tide was unfavourable for such an initiative, he not only agreed unhesitatingly, but also became the first to donate – spontaneously – a large sum of money to the new fund.

All in all, Morris devoted himself to the Mauritshuis with great dedication for over 15 years. It would be impossible to overstate the importance of his work to the museum's success

in recent years. In 2008, the museum awarded him the Mauritshuis medal, in recognition of his great contribution. He subsequently served as a member of the Committee of Recommendation for the renovation and expansion project *Mauritshuis Building for the Future*.

Everyone who had the immense privilege to work alongside him, as I did, will have a wealth of grateful memories, and will frequently miss him. He was a loyal friend and a fantastic support in times of need. The Mauritshuis remembers the first chairman of the Supervisory Board with profound gratitude and respect.

F.J. Duparc *Former Director*

Collectie in beweging

E. Buijsen *Hoofd Collectie*

Gedurende de uitbreiding en renovatie van het Mauritshuis zullen belangrijke delen van de collectie op andere plaatsen binnen en buiten Den Haag zichtbaar blijven voor een breed publiek. Dit gebeurt door het tonen van de kerncollectie in het Gemeentemuseum Den Haag, het organiseren van een reizende tentoonstelling door Japan en de Verenigde Staten, en het uitlenen van ensembles aan musea in Nederland en België.

Een selectie van ruim honderd topstukken uit het Mauritshuis is vanaf 28 april 2012 tijdens de hele bouwperiode te zien in een aparte vleugel van het Gemeentemuseum. Door deze bijzondere samenwerking blijft de kern van de collectie zichtbaar in Den Haag. Bovendien verblijven de oude meesters uit het Mauritshuis dan tijdelijk onder één dak met hoogtepunten van de moderne schilderkunst uit de collectie van de gastheer. Zowel voor het publiek als voor de museumstaf wordt het een unieke ervaring om beroemde meesterwerken als Vermeers *Gezicht op Delft*, Rembrandts *Anatomische les van Dr. Nicolaes Tulp* en Potters

---

Collection on the Move

E. Buijsen *Head of Collection*

During the expansion and renovation of the Mauritshuis, much of the museum's collection will continue to be displayed to the public on other locations within The Hague and elsewhere. This will be achieved by exhibiting the core of the collection at the Gemeentemuseum Den Haag, organising a travelling exhibition to tour Japan and the United States, and supplying groups of paintings on loan to museums in the Netherlands and Belgium.

Over a hundred selected masterpieces from the Mauritshuis will be displayed throughout the building project in a separate wing of the Gemeentemuseum Den Haag, from 28 April 2012 onwards. Thanks to this unique partnership, the core of the collection will remain on view in The Hague. In this period, the Old Masters from the Mauritshuis will be housed together with highlights of modern painting that belong to the collection of the host museum. For both visitors and museum staff, it will be a unique experience to see famous masterpieces such as Vermeer's *View of Delft*, Rembrandt's *Anatomy Lesson of Dr Nicolaes Tulp*

Stier nu eens niet te zien in de intieme, huiselijke sfeer van het Mauritshuis, maar in het strak vormgegeven museumgebouw van architect H.P. Berlage.

Naast de kerncollectie zijn in Den Haag bijna 150 werken, waaronder schilderijen van Jan Steen, Paulus Potter en Frans van Mieris, permanent te zien in de Galerij Prins Willem V aan het Buitenhof. Daar wordt een sfeervolle indruk gegeven van deze achttiende-eeuwse vorstelijke schilderijengalerij die aan de basis lag van de collectie van het huidige Mauritshuis.

Een aantal schilderijen, waaronder Vermeers *Meisje met de parel* en *Het puttertje* van Carel Fabritius, maakt een tournee langs musea in Japan en de Verenigde Staten. In deze reizende tentoonstelling zal ook aandacht worden besteed aan de geschiedenis van het gebouw en aan het bouwproject. Hierdoor kan een groot internationaal publiek kennis maken met het Mauritshuis in verleden, heden en toekomst. In de tweede helft van 2012 zullen bijna vijftig werken getoond worden in achtereenvolgens het Tokyo Metropolitan Art Museum en het Kobe City Museum. Hiervan zullen dertig schilderijen, aangevuld met vijf extra werken uit Den Haag, begin 2013 doorreizen naar het De Young Museum in San Francisco en aansluitend naar het High Museum of Art in Atlanta. Ter afsluiting zijn tien hoogtepunten uit de reizende tentoonstelling van het Mauritshuis te gast in

and Paulus Potter's *Bull* in the sleek modern museum designed by the architect H.P. Berlage, instead of the intimate, domestic atmosphere of the Mauritshuis.

Besides the core collection, almost 150 works, including paintings by Jan Steen, Paulus Potter, and Frans van Mieris, are displayed in The Hague, in the Prince William V Gallery on the Buitenhof. This building provides an atmospheric impression of the eighteenth-century gallery of paintings, which served as the basis for the collection of the present-day Mauritshuis.

A number of paintings, including Vermeer's *Girl with a Pearl Earring* and *The Goldfinch* by Carel Fabritius, will be touring museums in Japan and the United States. This travelling exhibition will also include information about the history of the Mauritshuis and the building project. This will acquaint a large international public with the past, present and future of the museum. In the second half of 2012, almost fifty works will be exhibited first at the Tokyo Metropolitan Art Museum and then at the Kobe City Museum. Of these, thirty paintings, together with another five works from The Hague, will subsequently travel to the De Young Museum in San Francisco at the beginning of 2013, followed by the High Museum of Art in Atlanta. Finally, ten highlights from the Mauritshuis's travelling exhibition will be on view at The Frick Collection in

The Frick Collection in New York: een bijzondere samenwerking tussen twee musea die zich onderscheiden door een relatief kleine, maar kwalitatief zeer hoogstaande collectie.

Dichterbij huis zullen groepen werken worden uitgeleend aan musea in Nederland en België. Deze zogenoemde ensembles bestaan uit schilderijen en in een enkel geval ook beeldhouwwerken die een samenhangend geheel vormen en aansluiten bij de collectie van de gastheer. Zo worden Amsterdamse portretten uitgeleend aan het Amsterdam Museum, kunstwerken verbonden met het Huis van Oranje aan Paleis Het Loo, vroege schilderijen aan het Groeningemuseum in Brugge en Dordtse meesters als Aert de Gelder en Aelbert Cuyp aan het Dordrechts Museum. De ontvangende musea zullen deze bruiklenen op verschillende manieren gaan tonen, als onderdeel van de eigen vaste collectie of in speciale presentaties. Het Rijksmuseum Twenthe in Enschede is bijvoorbeeld van plan een tentoonstelling te maken rondom een aantal landschappen uit het Mauritshuis met als middelpunt het *Gezicht op kasteel Bentheim* door Jacob van Ruisdael.

Vanwege de renovatie moeten bijna alle plafond- en wandschilderingen tijdelijk uit het Mauritshuis worden verwijderd en elders ondergebracht. Dit geldt ook voor de monumentale schilderijen die in 1718 speciaal voor de Gouden Zaal

New York: a unique partnership between two museums that are distinguished by their relatively small but outstanding collections.

Closer to home, groups of works will be provided on loan to museums in the Netherlands and Belgium. These 'ensembles' consist of paintings, and in a few cases sculptures, which constitute a cohesive whole and link up with the host collection. For example, Amsterdam portraits will be loaned to the Amsterdam Museum, works with subjects related to the House of Orange will go to Het Loo Palace in Apeldoorn, early paintings to the Groeningemuseum in Bruges, and Dordrecht masters such as Aert de Gelder and Aelbert Cuyp to the Dordrechts Museum. The borrowers will display these loans in a variety of ways, either combined with items from their own collection or in separate exhibitions. For instance, the Rijksmuseum Twenthe in Enschede plans to organise an exhibition revolving around a number of landscapes from the Mauritshuis, the focal point being *View of Bentheim Castle* by Jacob van Ruisdael.

The renovation of the city palace will necessitate the temporary removal of nearly all the ceiling and wall paintings, which will be housed elsewhere for the duration, including the monumental paintings produced in 1718 for the Golden Room by the Venetian artist Giovanni Antonio Pellegrini. These works may

zijn vervaardigd door de Venetiaanse kunstenaar Giovanni Antonio Pellegrini. Hoewel ze in Nederland ontstonden, zijn ze met een typisch Venetiaanse souplesse en coloriet geschilderd. Hierdoor vormt dit ensemble een uniek stukje Italië op Hollandse bodem. De sterk verdonkerde schilderijen van Pellegrini zullen in de komende periode worden gerestaureerd – dankzij de genereuze steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie –, waardoor ze na de heropening weer in volle glorie te zien zullen zijn. Ook bestaan er plannen voor restauratie en onderzoek van drie rijk gedecoreerde zeventiende-eeuwse trofeelijsten, waaronder die rondom het portret van Michiel de Ruyter door Ferdinand Bol. Deze en andere restauratieprojecten zullen er toe bijdragen dat de collectie straks nog mooier aan het publiek getoond kan worden.

have been executed in the Netherlands, but they are characterised by a typically Venetian panache and palette, and so represent something uniquely Italian on Dutch soil. With the help of the Johan Maurits Compagnie Foundation, Pellegrini's darkened paintings will be restored over the coming period, so that they will be in optimal form after the reopening. Plans are also underway to study and restore three richly decorated seventeenth-century trophy frames, including the one around Ferdinand Bol's portrait of Michiel de Ruyter. These and other restoration projects will ensure that the collection will look even better when the museum reopens.

Jan Steen in het Mauritshuis

Jan Steen is een van de meest geliefde schilders uit de Hollandse Gouden Eeuw. Hij staat bekend om zijn komische voorstellingen van verlopen huishoudens, vertier in een herberg, kwakzalvers en minzieke meisjes. Maar zijn grote en rijke oeuvre bevat ook serieuzere onderwerpen. Steens werk is herkenbaar, amusant en buitengewoon veelzijdig. Altijd staat het menselijk bedrijf centraal waarvan hij als geen ander de humoristische kanten wist te belichten. Steen was een rasverteller met een grote voorliefde voor het leven van alledag én een uitstekende schilder met een bijzondere techniek. Het Mauritshuis bezit een omvangrijke groep schilderijen van Jan Steen, waaronder onbetwiste hoogtepunten als ‘Het oestereetstertje’, ‘De hoenderhof’ en ‘Soo voer gesongen, soo nagepepen’. In 2011 kon bovendien een aantrekkelijk historiestuk, *Mozes en de kroon van de farao*, door het museum worden verworven (zie pp. 32–33), zodat nu alle genres van zijn oeuvre vertegenwoordigd zijn.

Onder de titel *Leven in de brouwerij* werd van 3 maart tot en met 13 juni een goedbezochte tentoonstelling gewijd aan de rijke Steen-collectie van het

---

Jan Steen in the Mauritshuis

Jan Steen is one of the most popular painters of the Dutch Golden Age. He is known for his humorous scenes of chaotic households, charlatans and amorous young girls. But his large, rich oeuvre also includes more serious subjects. Steen's work never fails to strike a chord with viewers; it is entertaining and extraordinarily diverse. It always focuses on human activity, and Steen has an unsurpassed gift for highlighting the amusing side of his subject. He was a born storyteller who delighted in the details of everyday life, as well as a first-class painter with a remarkable technique. The Mauritshuis owns a substantial group of paintings by Jan Steen, including undisputed masterpieces such as ‘The Oyster-Eater’, ‘The Poultry Yard’, and ‘As the Old Sing, so Twitter the Young’. The museum also acquired an attractive history painting by Steen in 2011, *Moses and Pharaoh's Crown* (see pp. 32–33), so that all the genres of his oeuvre are now represented.

The exhibition entitled *Spice of Life*, held from 3 March through 13 June, focused on the museum's rich collection of work by Jan Steen. The show combined the collection with a number of carefully selected loans: paintings

Jan Steen in her Mauritshuis

26

Jan Steen in the Mauritshuis

museum. De eigen schilderijen werden in de tentoonstelling gecombineerd met een aantal zorgvuldig gekozen bruiklenen die er thematisch of anderszins in nauw verband mee staan. Zo kon een mooi beeld worden geschetst van Steens themakeuze, van zijn terugkerende motieven en van zijn werkwijze. In een van de tentoonstellingszalen was een tijdelijk restauratie-atelier ingericht waar twee schilderijen van Steen voor de ogen van het publiek werden gerestaureerd (zie pp. 34-37). Het restauratieproces werd vastgelegd in een film die op zaal werd vertoond en ook op de museumwebsite kon worden bekeken.

by Steen that are linked – thematically or otherwise – to those belonging to the museum. This made it possible to present a splendid overview of Steen’s themes, his recurrent motifs, and his working methods. A temporary conservation studio was set up in one of the exhibition rooms, where visitors were able to watch two paintings by Steen being restored (see pp. 34-37). The restoration process was recorded in a film that was shown in the exhibition room and could also be watched on the museum’s website.

Dalí ontmoet Vermeer

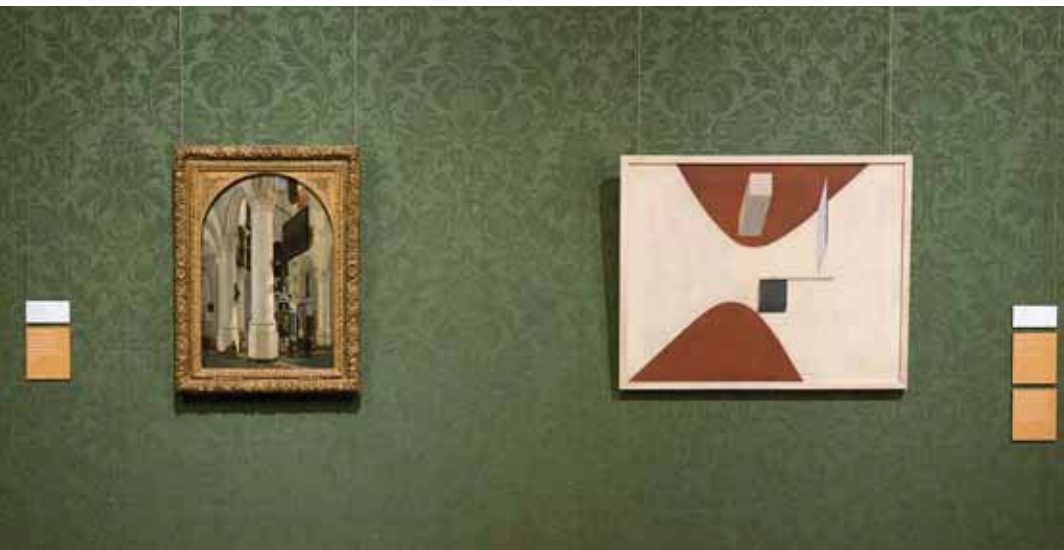
Tijdens *Dalí ontmoet Vermeer: Moderne meesters te gast* presenteerde het Mauritshuis niet alleen oude meesters maar ook moderne kunst. Een unieke beleving, want niet eerder organiseerde het museum een tentoonstelling waarin moderne kunst zo'n prominente rol speelde. Topstukken uit de periode 1860–1960 van kunstenaars als Van Gogh, Monet en Dalí werden getoond naast schilderijen uit de eigen collectie. Zo ontstonden bijzondere schilderijenparen die niet zozeer de verschillen tussen oude en moderne kunst benadrukten, maar vooral lieten zien hoe kunstenaars van alle tijden met dezelfde artistieke vraagstukken omgaan, zoals vlakverdeling, tonaliteit, stofuitdrukking, dieptewerking en expressie. De paren waren door het hele museum verspreid – in elke museumzaal een wand – en vormden zo op een speelse wijze een onderdeel van de vaste presentatie. Carel Blotkamp, emeritus hoogleraar Moderne Kunst aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, was gastconservator en selecteerde de elf bruiklenen, die allemaal afkomstig waren uit collecties van Nederlandse musea.

Dalí Meets Vermeer

The Mauritshuis presented modern art as well as Old Masters in its exhibition *Dalí Meets Vermeer: Modern Masters Come to Visit*. It was a unique event: never before had the museum organised a show in which modern art featured so prominently. Masterpieces from the period 1860–1960 by artists such as Van Gogh, Monet, and Dalí were displayed alongside paintings from the museum's own collection. The result was a series of pairs, surprising combinations that demonstrated the ways in which artists of all times deal with the same artistic challenges, such as the division of the painted surface, tonality, the rendering of textures, depth, and expressiveness, instead of emphasising the differences between old and modern art. The pairs were scattered around the building, occupying one wall in each of the museum rooms, and so presented a playful addition to the permanent display. Guest curator Carel Blotkamp, professor emeritus of modern art at the Free University of Amsterdam, selected the eleven loans, all of which came from the collections of other Dutch museums.

Lissitzky ontmoet
Houckgeest

Gris ontmoet
De Heem

De Chirico ontmoet
Van Everdingen

Lissitzky Meets
Houckgeest

Gris Meets
De Heem

De Chirico Meets
Van Everdingen

Dirck de Bray

Haarlem c.1635–1694 Haarlem

Stilleven van een boeket in wording

1674

Doek, 41 × 36 cm

Verworven met steun van de BankGiro Loterij,
de Vereniging Rembrandt (deels uit het Stortenbekerfonds)
en H.B. van der Ven, 2011

Inv. 1166

Dit bloemstilleven van Dirck de Bray dat het Mauritshuis in 2011 verwierf uit particulier bezit, is uniek in zijn soort. Gewoonlijk tonen zeventiende-eeuwse bloemstillevens boeketten die keurig gearrangeerd zijn in de vaas. De Bray koos echter voor een moment dat daaraan voorafgaat: de vaas is maar half gevuld, terwijl een deel van de bloemen nog op tafel ligt, klaar om in het boeket gestoken te worden. Het Mauritshuis heeft met dit boeket in wording zijn representatieve collectie bloemstillevens uitgebreid met een schilderij dat laat zien dat ook minder bekende kunstenaars prachtige en originele bloemstillevens hebben gemaakt.

Dirck de Bray

Haarlem c.1635–1694 Haarlem

Still Life of a Bouquet in the Making

1674

Panel, 41 × 36 cm

Acquired with the support of the BankGiro Loterij,
the Rembrandt Society (in part from the Stortenbeker
Fund), and H.B. van der Ven, 2011

Inv. no. 1166

This spring bouquet by Dirck de Bray, which the Mauritshuis acquired from a private collection in 2011, is unique. Most seventeenth-century flower still lifes depict bouquets that are neatly arranged in a vase. De Bray showed an earlier moment: the vase is only half full, while some of the flowers are still on the table, ready to be put into the bouquet. With this 'bouquet in the making', the Mauritshuis has not only made a significant addition to its outstanding collection of flower still lifes, but has also shown that less well-known artists also produced superb, original flower paintings.

Jan Steen

Leiden 1626–1679 Leiden

Mozes en de kroon van de farao

c.1670

Doek, 78 × 79 cm

Verworven met steun van de BankGiro Loterij, 2011

Inv. 1167

Het Mauritshuis bezat al een uitgelezen verzameling van veertien schilderijen van Steens hand, waaronder absolute hoogtepunten als ‘Het oestereetstertje’ en ‘Soo voer gesongen, soo na gepepen’. Een voorbeeld van zijn historiestukken ontbrak echter nog. Daarom vormt *Mozes en de kroon van de farao* een zeer welkome aanvulling op de collectie. De voorstelling verbeeldt een minder bekende episode uit de kindertijd van Mozes. Het meesterlijk geschilderde doek laat zien dat Jan Steen een ongeëvenaarde verhalenverteller was. De nieuwe aanwinst is tot stand gekomen dankzij de steun van de BankGiro Loterij. Dit bijzondere historiestuk, dat werd verworven uit particulier bezit, was al sinds 2008 in bruikleen en maakte deel uit van de tentoonstelling *Leven in de brouwerij: Jan Steen in het Mauritshuis* (zie pp. 24–27).

Jan Steen

Leiden 1626–1679 Leiden

Moses and Pharaoh's Crown

c.1670

Canvas, 78 × 79 cm

Acquired with the support of the BankGiro Loterij, 2011

Inv. no. 1167

Until 2011, the Mauritshuis owned an exquisite collection of fourteen paintings by Jan Steen, including undisputed masterpieces such as ‘The Oyster-Eater’ and ‘As the Old Sing, so Twitter the Young’. But it did not yet have an example of his history paintings, so *Moses and Pharaoh's Crown* is an important addition to the collection. It depicts a relatively obscure episode from the childhood of Moses. This masterfully executed painting shows that Jan Steen was a peerless story-teller. The new acquisition was made possible by the support of the BankGiro Loterij. This remarkable history painting, purchased from a private collection, had been on loan to the museum since 2008 and was included in the exhibition *Spice of Life: Jan Steen in the Mauritshuis* (see pp. 24–27).

Restauraties Jan Steen

Restauraties en materiaaltechnisch onderzoek kregen veel aandacht op de tentoonstelling *Leven in de brouwerij: Jan Steen in het Mauritshuis*. Tijdens de tentoonstelling heeft restaurator Sabrina Meloni twee schilderijen van Steen behandeld, *Het doktersbezoek* (inv. 168) en *Dansende boeren bij een herberg* (inv. 553). Daartoe was een tijdelijk atelier ingericht in de tentoonstellingszalen. Vijf dagen per week was Meloni daar van 13.30–15.30 uur aan het werk, waarbij er de laatste vijftien minuten gelegenheid was tot het stellen van vragen. Daarnaast werd in korte

YouTube filmpjes het verloop van de restauraties zichtbaar gemaakt. Zo kon de bezoeker kennismaken met dit fascinerende werk dat doorgaans achter gesloten deuren plaatsvindt. Het was ook mogelijk om op afstand op de hoogte te blijven, want Meloni deelde via Twitter dagelijks haar ervaringen en bevindingen: twitter.com/JanSteenMH. In 2012 is *Het doktersbezoek* opgenomen in de tentoonstelling *Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum*.

In het Mauritshuis worden schilderijen tijdens een restauratie altijd uitgebreid onderzocht met de

---

Restoration of Works by Jan Steen

Restorations and technical research on materials were a special focus of attention in the exhibition *Spice of Life: Jan Steen in the Mauritshuis*. During the show, the conservator Sabrina Meloni treated two paintings by Steen, *The Doctor's Visit* (inv. no. 168) and *Dancing Peasants at an Inn* (inv. no. 553). A temporary conservation studio was set up in one of the exhibition rooms for the purpose. Visitors could watch Meloni at work five afternoons a week, from 1.30 to 3.30 p.m., and were given an opportunity to ask questions during the last fifteen minutes of

each session. In addition, film clips on YouTube recorded the progress of the restorations. In this way, visitors could get to know more about this fascinating work, which generally takes place behind closed doors.

It was also possible to follow developments from a distance, since Meloni posted her observations and findings each day on Twitter: twitter.com/JanSteenMH. In April 2012, *The Doctor's Visit* would be included in the exhibition *Masters from the Mauritshuis in the Gemeentemuseum Den Haag*.

microscopie alsmede met röntgen- en infraroodstraling. Dit levert vaak interessante gegevens op, zeker ook bij Steens *Doktersbezoek*. Het publiek kon meteen kennis nemen van een ontdekking die tijdens de restauratie van dit schilderij werd gedaan. Bij bestudering van het verfoppervlak met de microscoop was er in veel van de lacunes in de rechterhelft van het paneel een fel groen pigment te zien. Nadat het schilderij van zijn oude dikke vernislagen en verkleurde retouches was ontdaan, werd in strijklucht het reliëf van kwaststreken van onderliggende verf zichtbaar. Deze verfstreken correspondeerden niet met de huidige voorstelling. Het leek erop dat

For restorations at the Mauritshuis, conservators always use X-radiography and infrared reflectography, as well as the microscope for detailed examination of paintings. This often produces interesting results, as in the case of Steen's *Doctor's Visit*. The public was able to share in a discovery that was made during the restoration of this painting immediately. When the paint surface was examined under the microscope, a bright green pigment was visible in an underlayer in many of the gaps on the right half of the panel. Once the thick old layers of varnish and discoloured retouches had been removed, the relief of brushstrokes in the paint below became

Steen iets gewijzigd had. Maar wat? Het was niet onmiddellijk duidelijk, ook niet na bestudering van de infrarood- en röntgenopnamen. Maar behalve het groen werd er ook blauw gevonden in onderlagen waardoor het idee ontstond dat het misschien een landschap was. De infraroodopname werd een kwartslag gedraaid en toen bleek dat Steen in eerste instantie een buitenscène had geschilderd: rechts een gebouw met daarvoor een boom en links een pergola met wijnranken. Er wordt nog verder gezocht naar figuren die tot de eerste compositie zullen hebben behoord. Met behulp van infraroodonderzoek is al een arm van een figuur gevonden ter hoogte van waar nu het

witte hoofdkussen is te zien, maar men verwacht nog meer te ontdekken. Een belangrijk hulpmiddel zou de nieuwe onderzoekstechniek röntgenfluorescentie (XRF) scanning kunnen zijn, waarmee het wellicht mogelijk is om meer van het landschap en de figuren te zien. Naar de reden waarom Steen het paneel heeft hergebruikt en iets totaal anders over zijn eerdere compositie schilderde, kunnen we voorlopig alleen maar gissen.

visible in raking light. These brush-strokes did not correspond to the present image. It appeared that Steen had altered something. But what? It was not immediately apparent, not even after studying the infrared and X-ray images, but the discovery of blue as well as green in the underlayers suggested that the underlying image might be a landscape. When the infrared image was rotated by 90 degrees, it became clear that Steen had initially painted an outdoor scene, which depicted a building with a tree in front of it on the right, and a pergola with vines on the left. We are now continuing to search for the figures that must have been included

in that initial composition. Where we now see a white pillow the arm of a figure has already been discovered with the aid of infrared reflectography, but we expect to be able to discover more. An important aid in this respect might be the new research technique, X-ray fluorescence (XRF) scanning, which may help to reveal more of the landscape and the figures in it. What prompted Steen's decision to re-use the panel and to paint a completely different scene over his initial composition remains an open question.

Educatie

Leren, kijken en doen. Deze drie aspecten vormen een belangrijk element in de educatieve programma's die in het Mauritshuis worden ontwikkeld. Ze waren ook het uitgangspunt van een bijzonder pilot project dat in 2011 plaatsvond: *Ontmoetingen*. Twintig groepen uit de onderbouw van het Voortgezet Onderwijs – voornamelijk het VMBO – bezochten de tentoonstelling *Dalí ontmoet Vermeer* (zie pp. 28–29). Onder begeleiding van een museumdocent maakten de leerlingen kennis met de oude en moderne meesters en

bekeken ze de schilderijenparen. In de aansluitende multimediale workshop kropen de leerlingen in de rol van een filmmaker en creëerden ze in duo's een korte fictiefilm over een ontmoeting. Dankzij de ondersteuning van Shell Nederland kon het project gratis worden aangeboden.

Voor het aanbieden van multimediale workshops zijn specifieke technieken en expertise nodig. Daarom is voor de uitvoering van deze pilot samenwerking gezocht met Digital Playground, een centrum voor praktische media-educatie. Speciale

---

Education

Learning, looking, and doing. These three aspects are all key elements in the educational programmes being developed at the Mauritshuis. They also provide the point of departure for a remarkable pilot project that was carried out in 2011: *Meetings*. Twenty groups from the lower classes of secondary schools (mainly lower secondary vocational education or VMBO) visited the exhibition *Dalí Meets Vermeer* (zie pp. 28–29). Under the supervision of a museum teacher, the pupils became acquainted with both old and modern masters, and looked

at the various pairs of paintings. In the related multimedia workshop, the pupils took on the role of filmmakers, and created brief fictional films about a meeting, working in pairs. Thanks to the support of Shell Nederland, the project could be offered to schools free of charge.

Specific techniques and expertise are essential to multimedia workshops, so the museum collaborated with Digital Playground, a centre for practical media education, for this pilot project. Specially trained workshop leaders supervised the

workshopleiders begeleidden de leerlingen bij het maken van de film. Het Filmhuis Den Haag stelde een studio beschikbaar waar de leerlingen hun films monteerden. Aan het einde van het programma werden de films in een van de filmzalen vertoond.

Met het oog op de nieuwe mogelijkheden en faciliteiten na de heropening in 2014 wil het Mauritshuis de komende jaren ‘experimenteren’ met verschillende soorten educatieve programma’s. Door het multimediale project *Ontmoetingen* is hiermee een goede start gemaakt.

pupils as they made their films. The cinema Filmhuis Den Haag made a studio available in which the pupils could edit them. At the end of the programme, the films were screened in one of its auditoriums.

The Mauritshuis intends to experiment with a variety of educational programmes over the next few years in preparation for the new capabilities and facilities that will be in place after the reopening in 2014. With the multimedia pilot project *Meetings*, this plan got off to a good start.

Frederik de Moucheron
Italiaans landschap, c.1670
(detail)
Doek, 93,5 x 125 cm
Inv. 121
Tentoongesteld in Galerij
Prins Willem v
De restauratie is mogelijk
gemaakt dankzij steun
van een particuliere
begunstiger, 2011

Frederik de Moucheron
Italian Landscape, c.1670
(detail)
Canvas, 93.5 x 125 cm
Inv. no. 121
Exhibited in the Prince
William V Gallery
Restoration made possible
by the support of a private
benefactor, 2011

Jaarverslag 2011

Aanwinsten en bruiklenen	42
Tentoonstellingen	43
Onderzoek en collectie	44
Publiek	56
Facilitair management	62
Personeel en organisatie	62
Steunstichtingen	65
Bruikleenverkeer	70
Verkort financieel verslag	75

41

Annual Report 2011

Acquisitions and Loans	42
Exhibitions	43
Research and Collection Management	44
Public Affairs	56
Facilities Management	62
Human Resources	62
Supporting Foundations	65
Loans	70
Summary Financial Report	75

Aanwinsten en bruiklenen

De collectie Hollandse schilderijen uit de Gouden Eeuw in het Mauritshuis geldt als een van de belangrijkste ter wereld. Bij de uitbreiding van de collectie richt het museum zich vooral op de invulling van lacunes. Er wordt niet naar volledigheid gestreefd maar naar de verwerving van representatieve en karakteristieke schilderijen van meesters die van belang zijn geweest voor de Hollandse en Vlaamse schilderkunst van de vijftiende, zestiende en zeventiende eeuw en die niet of ondermaats in de collectie zijn vertegenwoordigd. Gelet op de beperkte expositieruimte en de hoge kwaliteit van de reeds aanwezige schilderijen geldt ook een selectief beleid ten aanzien van schenkingen en legaten. In het verslagjaar slaagde het museum erin twee schilderijen te verwerven, beide uit particulier bezit:

Dirck de Bray

Stilleven van een boeket in wording, 1674

Zie pp. 30-31

Jan Steen

Mozes en de kroon van de farao, c.1670

Zie p. 32-33

Het museum voert een actief beleid om de vaste presentatie te versterken met bruiklenen uit particuliere en openbare collecties in binnen- en buitenland (zie pp. 73-74). Sinds 1948 vindt een uitwisseling op semi-permanente basis plaats met het Rijksmuseum te Amsterdam. Ook de bruiklenen van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis werden gecontinueerd. In het museum wordt sinds enige jaren een aantal stukken uit particuliere verzamelingen in binnen- en buitenland als bruikleen getoond. In verband met het bouwproject diende een aantal schilderijen van particulieren te worden geretourneerd of overgedragen aan een andere instantie (zie pp. 46-47). Een nieuw bruikleen is afkomstig van Rob & Ellen Vellekoop, trouwe vrienden van het museum:

Caspar Netscher

Bellenblazende jongen, 1670

Zie Mauritshuis in focus 24 (2011), nr. 2, pp. 26-27

Acquisitions and Loans

The Mauritshuis's collection of Dutch paintings of the Golden Age is one of the most important in the world. For new acquisitions, the museum seeks primarily to fill gaps in the collection. The aim is not completeness, but to acquire representative and characteristic paintings by masters who have been important for the Dutch and Flemish painting of the fifteenth, sixteenth and seventeenth centuries, and who are inadequately represented, or lacking, in the collection. Given the limited amount of exhibition space and the high quality of the paintings already present, the policy on donations and bequests is also very selective. The museum succeeded in acquiring two paintings in the year under review, both from private collections:

Dirck de Bray

Still Life of a Bouquet in the Making, 1674

See pp. 30-31

Jan Steen

Moses and Pharaoh's Crown, c.1670

See pp. 32-33

The museum actively seeks to enhance the display of the permanent collection by adding loans from private and public collections from the Netherlands and elsewhere (see pp. 73-74). Semi-permanent exchanges with the Rijksmuseum in Amsterdam have taken place since 1948. Loans of paintings from the Friends of the Mauritshuis Foundation have also been continued. Over the past few years, a number of works have been exhibited on loan from private Dutch and foreign collections. In connection with Mauritshuis Building for the Future, a number of paintings belonging to private individuals have had to be returned or transferred to other institutions (see pp. 46-47). The following work was provided on loan by Rob & Ellen Vellekoop, loyal friends of the museum:

Caspar Netscher

Boy Blowing Bubbles, 1670

See Mauritshuis in focus 24 (2011), no. 2, pp. 26-27

Tentoonstellingen

De hele familie Craeyvanger: Een unieke serie portretten

t/m 16 januari 2011

Tien portretten van het gezin Craeyvanger – een bruikleen van een particuliere verzamelaar in de Verenigde Staten – gingen vergezeld van een drietal portretten door Gerard ter Borch uit de eigen verzameling (zie verder jaarverslag over 2010, pp. 30–31, 43).

Made in Holland

t/m 30 januari 2011

Met steun van de Turing Foundation, de Stichting Vrienden van het Mauritshuis en NIBC

Made in Holland toonde een keuze uit de bijzondere collectie van Eijk en Rose-Marie de Mol van Otterloo. Nooit eerder werd hun verzameling in een overzichtstentoonstelling aan het publiek getoond. Deze succesvolle tentoonstelling bood de unieke kans om kunstschaten te bezichtigen waarvan vele nooit, of lange tijd niet, in het openbaar te zien waren geweest (zie verder jaarverslag over 2010, pp. 45–46).

Leven in de brouwerij: Jan Steen in het Mauritshuis

3 maart t/m 13 juni 2011

Met steun van Siemens Nederland NV en de Stichting Vrienden van het Mauritshuis

Op deze tentoonstelling stonden Steens schilderijen uit het Mauritshuis centraal, aangevuld met bruiklenen van andere musea en particuliere verzamelaars (zie pp. 24–27). Ook werd een tweetal schilderijen op zaal behandeld door restaurator Sabrina Meloni (zie pp. 34–37). Tentoonstellingsconservator Ariane van Suchtelen was verantwoordelijk voor de publicatie bij de tentoonstelling, die deel uitmaakt van de reeks *In het Mauritshuis*.

Dalí ontmoet Vermeer: Moderne meesters te gast

15 september t/m 11 december 2011

Mede mogelijk gemaakt door de Stichting Vrienden van het Mauritshuis

Deze najaarstentoonstelling (zie pp. 28–29) werd samengesteld door gastconservator Carel Blotkamp, emeritus hoogleraar moderne kunst aan de Vrije Universiteit Amsterdam, die ook verantwoordelijk

Exhibitions

The Craeyvanger Family All Together: A Unique Series of Portraits

until 16 January 2011

Ten portraits of the Craeyvanger family – on loan from a private collector in the United States – were accompanied by three portraits by Gerard ter Borch from the museum's own collection (see also Annual Report for 2010, pp. 30–31, 43).

Made in Holland

until 30 January 2011

With the support of the Turing Foundation, the Friends of the Mauritshuis Foundation and NIBC

Made in Holland displayed a selection from the remarkable collection of Eijk and Rose-Marie de Mol van Otterloo. This was the first ever public exhibition devoted to a broad survey of works from their collection. This successful exhibition was a unique opportunity to see art treasures that had not been seen in public for many years – in some

cases this was the very first time (see also Annual Report for 2010, pp. 45–46).

Spice of Life: Jan Steen in the Mauritshuis

3 March to 13 June 2011

With the support of Siemens Nederland NV and the Friends of the Mauritshuis Foundation

This exhibition focused on the Mauritshuis's collection of work by Jan Steen, combined with a number of loans from other museums and private collectors (see pp. 24–27). At the same time, two paintings were treated in an exhibition room by the conservator Sabrina Meloni (see pp. 34–37). The exhibition's curator, Ariane van Suchtelen, was responsible for the publication that accompanied the exhibition, as a volume in the series *In the Mauritshuis*.

Dalí Meets Vermeer: Modern Masters Come to Visit

15 September to 11 December 2011

This event was made possible by the Friends of the Mauritshuis Foundation

was voor het tekstboekje dat gratis aan bezoekers ter beschikking werd gesteld. Conservator Lea van der Vinde fungeerde als tentoonstellingscoördinator. Bij de tentoonstelling verscheen een speciaal nummer van *Kunstschrift*, met een bijdrage van Blotkamp.

Onderzoek en collectie

Onderzoek voor toekomstige tentoonstellingen

In het verslagjaar is hard gewerkt aan de voorbereiding van de reizende tentoonstellingen en de begeleidende catalogi. Tevens zijn de voorbereidingen in gang gezet voor de tentoonstellingsprogrammering na de geplande renovatie en uitbreiding van het museum.

Collectie Registratie Systeem

Vanaf mei is het nieuw geïnstalleerde Adlib Collectie Registratie Systeem (CRS) in gebruik genomen. De prioriteit lag bij het zo spoedig mogelijk invoeren van basisgegevens en afbeeldingen van alle collectiestukken en langdurige bruiklenen ten behoeve van de standplaatsregistratie bij de aanstaande uithuizing. De records zullen later worden aangevuld met andere data, zoals tentoonstellingsgeschiedenis en herkomst.

Bestandscatalogus genrestukken

Het onderzoeken en ontsluiten van de eigen collectie schilderijen behoort tot de kerntaken

This autumn exhibition (see pp. 28–29) was compiled by guest curator Carel Blotkamp, professor emeritus of modern art at the Free University of Amsterdam, who also wrote the booklet distributed to visitors free of charge. The curator Lea van der Vinde acted as exhibition coordinator. The event was accompanied by a special issue of *Kunstschrift*, with a contribution by Blotkamp.

Research and Collection Management

Research for Future Exhibitions

Preparations for travelling exhibitions and the accompanying catalogues represented a significant part of the work of the curators and conservators in the year under review. An exhibition programme after the museum's renovation and expansion is in preparation.

Collection Registration System

The museum began using the newly-installed Adlib Collection Registration System (CRS) in May. The first priority was to input basic data and images of all items in the collection and works on long-term loan to the museum, in preparation for the move in 2012. Other data such as exhibition history and provenance will be added at a later stage.

Collection Catalogue of Genre Pieces

Researching and disseminating information about the museum's own collection of paintings is one of the core activities of the Mauritshuis. Following the publication of collection catalogues of the

van het Mauritshuis. Na de publicatie van de bestandscatalogi van de historiestukken (1993) en de portretten (2004) is inmiddels gestart met het onderzoek voor de volgende deelcatalogus waarin de genrestukken worden belicht. In het kader hiervan is reeds een aantal genrestukken uit de collectie aan een grondig kunsthistorisch en materiaaltechnisch onderzoek onderworpen, onder andere door middel van microscopie, infrarood- en röntgenonderzoek en verfmonsteranalyses (zie p. 49).

Studiebijeenkomst over Steen

Op 23 mei vond een besloten studieochtend plaats naar aanleiding van de tentoonstelling *Leven in de brouwerij: Jan Steen in het Mauritshuis*. Tentoonstellingsconservator Ariane van Suchtelen gaf een korte inleiding waarna Steen-specialist Wouter Kloek (voorheen Rijksmuseum, Amsterdam) onder meer sprak over de chronologie van Steens oeuvre; door het ontbreken van voldoende gedateerde schilderijen een notoir probleem bij het onderzoek naar de meester. Frans Grijzenhout (Universiteit van Amsterdam) ging in op twee bijzondere portretten van Steen in de tentoonstelling, 'De hoenderhof' en 'De

burgemeester van Delft'. Dit leidde tot een levendige discussie over Steen als portretschilder. Volker Manuth (Radboud Universiteit, Nijmegen) gaf een presentatie over Steens *Mozes en de kroon van de farao*. Michiel Franken (Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag) gaf een reactie op de confrontatie van 'Soo voer gesongen, soo nagepepen' met een andere versie van dezelfde compositie uit het Musée Fabre, Montpellier. Het infrarood-onderzoek dat tijdens de tentoonstelling naar dit laatste werk is gedaan, leverde nieuwe inzichten op over Steens werkwijze. Restaurator en Steen-specialist Martin Bijl sprak eveneens over Steens schildertechniek en mogelijke ateliermedewerking bij een deel van zijn werken. Sabrina Meloni sloot de ochtend af met een presentatie over het technisch onderzoek van Steens schilderijen in het Mauritshuis (zie verder pp. 34–37).

Museale verwervingen

In het verslagjaar is verder gewerkt aan de inventarisatie van de herkomsten van alle in de museumcollectie aanwezige objecten. Dit onderzoek wordt gedaan in het kader van het project *Museale Verwervingen 1933–1940 en 1948–heden*

museum's history paintings (1993) and portraits (2004), research has begun for the next specialised catalogue, on genre pieces. As part of this project, a number of genre paintings in the collection have already been subjected to thorough art-historical research and technical examination, involving microscopy, infrared and X-ray examination, and paint sample analyses (see below).

Seminar on Jan Steen

On 23 May a seminar for a select group of participants took place in conjunction with the exhibition *Spice of Life: Jan Steen in the Mauritshuis*. The exhibition curator, Ariane van Suchtelen, gave a brief introduction, after which the Steen specialist Wouter Kloek (formerly of the Rijksmuseum, Amsterdam) spoke on subjects such as the chronology of Steen's oeuvre – a notoriously difficult problem in research on the master, because so few of his paintings are dated. Frans Grijzenhout (University of Amsterdam) discussed two remarkable portraits of Steen in the exhibition, 'The Poultry Yard' and 'The Burgomaster of Delft'. This led to a lively discussion about Steen as a portrait painter.

Volker Manuth (Radboud University, Nijmegen) gave a presentation about Steen's *o and Pharaoh's Crown*. Michiel Franken (of the Netherlands Institute for Art History [RKD], The Hague) gave his response to the comparison between 'As the Old Sing, so Twitter the Young' with another version of the same composition from the Musée Fabre, Montpellier. The infrared examination of the loan from Montpellier during the exhibition yielded fresh insights about Steen's working methods. The conservator and Steen specialist Martin Bijl also spoke about Steen's painting technique and possible contributions to some of his works by studio assistants. Sabrina Meloni brought the morning to a close with a presentation on the technical research on Steen's paintings in the Mauritshuis (see also pp. 34–37).

Museum Acquisitions

In the year under review, further research was conducted on the provenances of all objects in the museum's collection. This research is being undertaken by the Mauritshuis as part of the Netherlands Museum Association project *Museum Acquisitions, 1933–1940 and 1948 to the present*, the

van de Nederlandse Museumvereniging, als vervolg op het onderzoek *Museale Verervingen 1940–1948*. Het is de bedoeling te komen tot een zo volledig mogelijke inventarisatie van voorwerpen waarvan de herkomstgeschiedenis verwijst naar roof, confiscatie, gedwongen verkoop of andere verdachte omstandigheden. De inventarisatie is inmiddels nagenoeg voltooid. Op 18 november sprak hoofdconservator Quentin Buvelot op de bijeenkomst *Herkomst Helder* in het Dordrechts Museum over het herkomstonderzoek van het Mauritshuis. In een vragenronde werden onderzoekservaringen uitgewisseld.

Op 21 april werd bekend dat een in het Mauritshuis aanwezig schilderij, in 1960 overgedragen door het Rijk, wordt teruggegeven aan de erven van de voormalige eigenaar, Otto Mayer (1875–1964). Het betreft *De heilige Christoffel* uit omstreeks 1500 door de Meester van Frankfurt (inv. 872). Emilie Gordenker, directeur van het Mauritshuis, zei hierover: ‘Wij hebben het standpunt dat indien er op onrechtmatige wijze stukken aan onze collectie zijn toegevoegd, ze worden teruggegeven aan de rechtmatige eigenaren’.

Vaste presentatie

In het verslagjaar werden diverse wijzigingen in de vaste presentatie doorgevoerd. Zo zijn, vooruitlopend op de herinrichting in 2014, vrijwel alle schotten van zaal verwijderd, wat het aanzien van de zalen enorm heeft verbeterd. Om toch zoveel mogelijk stukken te kunnen tonen, zijn op enkele smalle wanden naast de doorgangen schilderijen op klein formaat gehangen, zoals Steens recent gerestaureerde *Sisterspelende vrouw* (inv. 779) en Maes’ *Oude kantwerkster* (inv. 1101).

In april is de Marot-tafel (inv. 924) in zaal 12 op een podium geplaatst. Door dit podium is de tafel niet alleen veel beter te zien, maar wordt er ook een barrière gecreëerd ter bescherming van de kwetsbare vergulde tafel uit omstreeks 1709.

Retour en overdracht kunstwerken

In verband met de uitruiming van het depot vanwege het bouwproject werden vele in bewaarneming genomen stukken aan de particuliere eigenaren geretourneerd. Hiertoe behoorden onder andere de schilderijen uit de collectie van George en Ilone Kremer, waarvan enkele stukken tot in 2011

successor to the research project *Museum Acquisitions 1940–1948*. The aim is to arrive at the most complete inventory possible of objects whose provenance suggests looting, confiscation, forced sale, or other suspicious circumstances. The work on producing this inventory is now almost finished. On 18 November, Senior Curator Quentin Buvelot discussed the Mauritshuis’s research on the provenances of artworks at a symposium on provenance (entitled *Herkomst Helder*) held in the Dordrechts Museum. Those present also exchanged experiences in research of this kind in a question and answer session.

On 21 April it was announced that one of the Mauritshuis’s paintings, which had been transferred to the museum by the Dutch State in 1960, was to be returned to the heirs to the estate of its former owner, Otto Mayer (1875–1964). The work concerned is *St Christopher*, painted around 1500 by the Master of Frankfurt (inv. no. 872). Emilie Gordenker, director of the Mauritshuis, stated: ‘It is our position that if objects have been wrongfully added to our collection, they will be returned to their rightful owners’.

Permanent Display

Several changes were made to the permanent display in the year under review. For instance, in preparation for the renovated interior in 2014, virtually all the partitions were removed from the exhibition rooms, which enormously improved the rooms’ appearance. Some small-sized paintings have been installed on a number of narrow walls beside entrances to rooms, such as Steen’s *Woman Playing the Sistrum* (inv. no. 779), which was recently restored, and Maes’s *Old Lacemaker* (inv. no. 1101), in order to exhibit as many paintings as possible.

In April, the Marot table (inv. no. 924) in room 12 was placed on a platform. Besides providing a better view of the table, this has created a barrier to protect the vulnerable gilded table, dating from around 1709.

Return and Transfer of Works of Art

Since the museum’s depot had to be cleared out in preparation for the building project, many works that had been deposited with the museum for safekeeping were returned to their private owners. These included the paintings from the collection

ook op zaal zijn getoond. Een uniek geval vormden de schilderijen die sinds 1963 in bewaarneming waren genomen van de familie Van Breugel Douglas. Omdat de erven niet konden worden achterhaald, zijn de stukken in 2011 aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) overgedragen. De bewaarneming was immers aangegaan in de periode vóór de verzelfstandiging van het Mauritshuis.

In april werd een zonnewijzer overgedragen aan de Raad van State. Het object was in 1966 aan het Mauritshuis geschonken door de gebroeders Saam en Hartog Nijstad ter gelegenheid van het 150-jarig jubileum van het museum. De wijzer heeft tot 1980 op het voorplein gestaan, maar verbleef sindsdien beschadigd in de opslag. In september is het object na een behandeling in het atelier van Laurens Demmer in de Franse tuin van de Raad van State geplaatst. Daar werd het in bijzijn van de familie van de schenkers gepresenteerd.

Een landschap van Jan Hendrik Weissenbruch (1824–1903) werd overgedragen aan het Van Gogh Museum, Amsterdam, ter plaatsing in De Mesdag Collectie. Het stuk was aan het Mauritshuis gelegateerd door mevrouw C.L. Kayser, die het

stuk vermoedelijk wilde laten onderbrengen in De Mesdag Collectie, een instelling die tot 1987 door het Mauritshuis werd beheerd en sindsdien door het Van Gogh Museum.

Rembrandt Database

Als onderdeel van de Rembrandt Database, een samenwerkingsproject van het Mauritshuis en het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) met financiële steun van The Andrew W. Mellon Foundation, werden in het verslagjaar verfdwarsdoorsneden van Rembrandts uit de collectie van het Mauritshuis digitaal gefotografeerd in hoge resolutie. Het Mauritshuis blijft in een adviserende rol betrokken bij het vervolg van dit project dat met buitenlandse partners wordt voortgezet.

Rembrandt in het Mauritshuis

In 2011 vonden diverse activiteiten plaats ter voorbereiding op een herziene editie van *Rembrandt in the Mauritshuis* (1978). Zo heeft in maart, in samenwerking met de Universiteit Antwerpen en de Technische Universiteit Delft, XRF imaging plaatsgevonden van de aan Rembrandt toegeschreven *Saul*

of George and Ilone Kremer, some of which were still being displayed in the exhibition rooms in 2011. The paintings belonging to the Van Breugel Douglas family, which have been in the museum's safekeeping since 1963, are a special case. The heirs could not be traced, and these works were therefore transferred to the Cultural Heritage Agency (RCE) in 2011, since the deposit agreement dated from before the privatisation of the Mauritshuis.

In April a sundial was transferred to the Council of State. It had been donated to the Mauritshuis in 1966 by the brothers Saam and Hartog Nijstad to mark the 150th anniversary of the museum's existence. The sundial stood in the courtyard until 1980, but it had been damaged, and was placed in storage. In September, the object was placed in the Council's French garden, after first being treated in the studio of Laurens Demmer. It was presented in its new surroundings in the presence of the donors' family.

A landscape by Jan Hendrik Weissenbruch (1824–1903) was transferred to the Van Gogh Museum, Amsterdam, to be placed in the Mesdag Collection. It had been bequeathed to the Maurits-

huis by Ms C.L. Kayser, who probably wanted the painting to be included in the Mesdag Collection, an institution that was managed by the Mauritshuis until 1987, and since then by the Van Gogh Museum.

Rembrandt Database

In the year under review, high-resolution digital photographs were taken of paint cross-sections of works by Rembrandt in the Mauritshuis collection for the Rembrandt Database, a joint project of the Mauritshuis and the Netherlands Institute for Art History (RKD) with the financial support of the Andrew W. Mellon Foundation. The Mauritshuis will continue to play an advisory role in the future work on this project, which will be continued with partners in other countries.

Rembrandt in the Mauritshuis

Various activities took place in 2011 in preparation for a revised edition of *Rembrandt in the Mauritshuis* (1978). In March, XRF imaging was carried out of the painting *Saul and David* (inv. no. 621), which is attributed to Rembrandt, in partnership with the University

en David (inv. 621). Dit heeft nieuwe inzichten opgeleverd ten aanzien van de conditie van het gordijn in de achtergrond. De resultaten van het onderzoek zullen in 2012 worden gepresenteerd in een special over Rembrandt van *Techne*, het tijdschrift van het Centre de recherche et de restauration des musées de France.

In het verslagjaar is tevens een samenwerking gestart met Margriet van Eikema Hommes en Anna van Milligen over materiaalgebruik en techniek van Rembrandts leerlingen. *Materials and techniques of Rembrandt's pupils: Knowledge transfer in the painter's workshop 1625-1670* is een samenwerkingsproject tussen het Rijksmuseum, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Universiteit van Amsterdam. In het kader hiervan is *Portret van een man van Govaert Flinck* (inv. 866) in het Mauritshuis onderzocht.

Onderzoeksvoorstellen Science4Arts

In september zijn twee onderzoeksvoorstellen ingediend voor het nieuwe onderzoeksprogramma Science4Arts, gesponsord door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Het door hoofdrestaurator Petria Noble

en Prof.Dr. Joris Dik van TU Delft en andere partners ingediende voorstel, 'ReVisualizing Late REMBRANDT: Developing and Applying New Imaging Techniques' (ReVisRembrandt), betreft het ontwikkelen van nieuwe non-destructieve onderzoeksmethoden (XRF imaging, XRD imaging en infrarood reflectance imaging spectroscopie), die het mogelijk maken om door de verflagen van meesterwerken heen te kijken. Dit voorstel richt zich met name op het late werk van Rembrandt. Het tweede voorstel, 'PAint: Veranderende verf en de gevolgen voor conservering, het presenteren en bewaren van Van Eyck tot Mondriaan', ingediend door natuurwetenschapper Annelies van Loon in samenwerking met de UvA en andere partners, focust op chemische processen die veranderingen veroorzaken in olieverfschilderijen en hoe restauratoren het beste kunnen voorkomen dat de conditie van schilderijen niet verder achteruitgaat. Eerder door het Mauritshuis uitgevoerd onderzoek vormde het vertrekpunt voor dit project.

In voorbereiding op deze onderzoeksvoorstellen zijn met financiële steun van NWO in juni twee netwerkbijeenkomsten georganiseerd met experts en

of Antwerp and Delft University of Technology. This yielded fresh insights regarding the condition of the curtain in the background. The results of the research will be presented in 2012 in a special Rembrandt issue of *Techne*, the journal of the Centre de recherche et de restauration des musées de France.

The year under review also witnessed the launch of a collaborative venture with Margriet van Eikema Hommes and Anna van Milligen: *Materials and techniques of Rembrandt's pupils: Knowledge transfer in the painter's workshop 1625-1670*, a joint project involving the Rijksmuseum, the Cultural Heritage Agency, and the University of Amsterdam. In the context of this project, research was conducted in the Mauritshuis on *Portrait of a Man* by Govaert Flinck (inv. no. 866).

Science4Arts Research Proposals

Two research proposals were submitted in September for the new research programme Science4Arts, sponsored by the Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO). The proposal submitted by Chief Conservator Petria

Noble and Professor Joris Dik of Delft University of Technology and other partners, 'ReVisualizing late REMBRANDT: Developing and Applying New Imaging Techniques' (ReVisRembrandt), focuses on the development of new, non-destructive research methods (XRF imaging, XRD imaging and infrared reflectance imaging spectroscopy), which make it possible to look through the paint layers of masterpieces. This proposal focuses particularly on the late work of Rembrandt. The second proposal, 'PAint: Changing paint and the consequences for conservation, presentation and preservation from Van Eyck to Mondriaan', submitted by conservation scientist Annelies van Loon in collaboration with the University of Amsterdam and other partners, focuses on chemical processes that cause changes in oil paintings, and explores the ways in which conservators can best prevent the condition of paintings deteriorating any further. Earlier research conducted by the Mauritshuis constituted the point of departure for this project.

In preparation for these research proposals, two network meetings were organised with experts and research partners in June, with the financial

onderzoekspartners. Op 20–21 juni vond in het UvA Science Park een bijeenkomst plaats over metaal-zepen en olienetwerksystemen met Andy Beale, Jaap Boon, Leslie Carlyle, Robert Corkery, Piet Iedema, Katrien Keune, Annelies van Loon, Petria Noble en Maartje Stols. Op 23–24 juni volgde een bijeenkomst in het Mauritshuis, georganiseerd door Noble in samenwerking met de TU Delft. Er werden korte presentaties gegeven door Joris Dik (TU Delft), John Delaney en Melanie Gifford (National Gallery of Art, Washington), Koen Janssens en Matthias Alfeld (Universiteit Antwerpen), Gregor Weber en Jonathan Bikker (Rijksmuseum, Amsterdam), Margriet van Eikema Hommes (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed), Iris Schaefer (Wallraf-Richartz-Museum, Keulen), Sebastian Schoeder (Synchrotron facility Soleil – IPANEMA, Frankrijk) en Wietske Donkersloot (RKD, Den Haag).

Materiaaltechnisch onderzoek

Met steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie verrichtte natuurwetenschapper Annelies van Loon in deeltijd chemische analyses met elektronenmicroscopie (SEM-EDX, FOM-

AMOLF Amsterdam) van geselecteerde verfmonsters van een aantal schilderijen en voerde zij werkzaamheden uit in het kader van het bovengenoemde Rembrandt Database project en de genoemde publicatie over de schilderijen van Rembrandt in het Mauritshuis.

In het verslagjaar is de samenwerking met het Shell Research and Technology Centre in Amsterdam voortgezet. Hierdoor konden schilderijen van Godfried Schalcken en Philip van Dijk (inv. 29, 159, 160) worden onderzocht met de elektronenmicroscopie.

Ten behoeve van het onderzoek voor de bestandscatalogus genrestukken (zie p. 45) werden diverse schilderijen materiaaltechnisch onderzocht door middel van het microscopisch bestuderen van het verfoppervlak in combinatie met röntgen- en infraroodonderzoek alsmede verfmonsteranalyses (inv. 128, 129, 160, 161, 168, 607, 623, 818, 835, 862, 1101). Peter Klein heeft op 12 december dendrochronologisch onderzoek uitgevoerd op diverse schilderijen (inv. 160, 161, 260, 440, 744, 797, 860, 1101). René Gerritsen en de Röntgen Technische Dienst hebben röntgenopnamen gemaakt van een aantal schilderijen, waaronder enkele genrestukken.

support of the NWO. A two-day meeting was held in the Science Park of the University of Amsterdam on 20–21 June, on the subject of metal soaps and oil network systems with Andy Beale, Jaap Boon, Leslie Carlyle, Robert Corkery, Piet Iedema, Katrien Keune, Annelies van Loon, Petria Noble, and Maartje Stols. This was followed on 23–24 June by a meeting at the Mauritshuis, organised by Noble in conjunction with Delft University of Technology. Brief presentations were given by Joris Dik (Delft University of Technology), John Delaney and Melanie Gifford (National Gallery of Art, Washington), Koen Janssens and Matthias Alfeld (University of Antwerp), Gregor Weber and Jonathan Bikker (Rijksmuseum, Amsterdam), Margriet van Eikema Hommes (Cultural Heritage Agency), Iris Schaefer (Wallraf-Richartz-Museum, Cologne), Sebastian Schoeder (Synchrotron facility Soleil – IPANEMA, France), and Wietske Donkersloot (RKD, The Hague).

Technical Examination and Materials Research

With the support of the Johan Maurits Compagnie Foundation, conservation scientist Annelies van Loon was able to work part-time on chemical

analyses using electron microscopy (SEM-EDX, FOM-AMOLF Amsterdam) of selected paint samples from a number of paintings. She also worked on the Rembrandt Database project and the publication about Rembrandt's paintings in the Mauritshuis (see above).

The collaboration with Shell Research and Technology Centre in Amsterdam was continued in the year under review. This made it possible to examine paintings by Godfried Schalcken and Philip van Dijk (inv. nos. 29, 159, 160) using the electron microscope.

A number of paintings were subjected to technical examination for the collection catalogue of genre pieces (see above). This involved the microscopic examination of the paint surface in combination with X-ray and infrared examination, as well as analyses of paint samples (inv. nos. 128, 129, 160, 161, 168, 607, 623, 818, 835, 862, and 1101). On 12 December, Peter Klein conducted a dendrochronological analysis of several paintings (inv. nos. 160, 161, 260, 440, 744, 797, 860, and 1101). René Gerritsen and the Röntgen Technische Dienst produced X-ray images of a number of paintings, including several genre pieces.

Conservering en restauratie

Gedurende drie maanden heeft restaurator Sabrina Meloni tijdens *Leven in de brouwerij* twee schilderijen van Jan Steen onder toezend oog van het publiek gerestaureerd (zie pp. 34–37). De restauratie van *Het doktersbezoek* was mogelijk door steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie.

In het verslagjaar is een aantal procedures aangepast ter verbetering van het behoud en beheer van de collectie en het voorkomen van calamiteiten.

Freelance schilderijenrestaurator Oleg Karuivits werkte van maart tot en met mei aan de restauratie van Frederik de Moucheron's *Italiaans landschap* (inv. 121; zie afb. op p. 40). Lauren Bradley (Master Program in Art Conservation van Winterthur/University of Delaware) onderzocht en restaureerde als 'American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern' Gijsbert d'Hondecoeters *Haan en kippen in een landschap* (inv. 405). Maja Rinck, student van de restauratorenopleiding aan de Staatliche Akademie der bildende Künste in Stuttgart, werkte als stagiair aan diverse conserverings- en restauratieactiviteiten, waaronder de behandeling van Claes Hals' *Lezend meisje* (inv. 623). Vanaf september waren twee nieuwe stagiairs op het

restauratieatelier werkzaam. Dina Anchin (Master Program Paintings Conservation aan het Buffalo State College) onderzocht en restaureerde als 'American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern' een bloemstilleven van Abraham van Beyeren (inv. 548) ten behoeve van de reizende tentoonstelling die in de Verenigde Staten te zien zal zijn. Susan Smelt (Master in Conservering en Restauratie aan de UvA) begon aan de behandeling van een familieportret door Gillis van Tilborgh (inv. 262). Laura Raven, student Kunstgeschiedenis UvA, werkte als vrijwilliger op het restauratieatelier en assisteerde met het maken van conditierapporten in verband met de uithuizing.

Uithuizing

In verband met de uithuizing van de gehele collectie vanwege het bouwproject werden in 2011 de volgende schilderijen in het restauratieatelier behandeld: Berchem & Weenix (inv. 1058), Bloemaert (16), Du Bois (554), Bol (manier van, 530), Flinck (866), Van der Heyden (531), Keyser (689), Molenaer (575), Rembrandt (en/of atelier van, 565), Schalcken (158), Van der Werff (L 89), Wijnantz (1070), Willaerts (L 95), Ziesenis (463), Noordelijke Nederlanden (561, 701), Zuidelijke Nederlanden (353, 1031),

Conservation and Restoration

The conservator Sabrina Meloni spent three months restoring two paintings by Jan Steen in full view of museum visitors (see pp. 34–37). The restoration of *The Doctor's Visit* was made possible by support from the Johan Maurits Compagnie Foundation.

A number of procedures were modified in the year under review to improve the conservation and management of the collection and to prevent calamities.

From March until the end of May, the freelance paintings conservator Oleg Karuivits worked on the restoration of Frederik de Moucheron's *Italian Landscape* (inv. no. 121; see fig. on p. 40). Lauren Bradley (Master Program in Art Conservation of Winterthur/University of Delaware), 'American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern', examined and restored Gijsbert d'Hondecoeter's *Cock and Hens in a Landscape* (inv. no. 405). Maja Rinck, a student attending the conservation course of the Staatliche Akademie der bildende Künste in Stuttgart, worked as an intern on a number of conservation and restoration activities, including the treatment of Claes Hals's *Girl Reading* (inv. no. 623). From September onwards,

two new interns were working in the conservation studio. Dina Anchin (Master Program Paintings Conservation at Buffalo State College), 'American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern', examined and restored a flower still life by Abraham van Beyeren (inv. no. 548) for the travelling exhibition that is to tour the United States. Susan Smelt (Master in Conservation and Restoration at the University of Amsterdam) began the treatment of a family portrait by Gillis van Tilborgh (inv. no. 262). Laura Raven, an art history student at the University of Amsterdam, worked in the conservation studio as a volunteer and helped with the drafting of condition reports in relation to the removal operation.

Removal Operation

Due to the removal of the entire collection during the building project, the following paintings were treated in the conservation studio in 2011: Berchem & Weenix (inv. no. 1058), Bloemaert (16), Du Bois (554), Bol (manner of, 530), Flinck (866), Van der Heyden (531), Keyser (689), Molenaer (575), Rembrandt (and/or studio of, 565), Schalcken (158), Van der Werff (L 89), Wijnantz (1070), Willaerts (L 95), Ziesenis (463), Northern Netherlands (561, 701), Southern

alsmede een portretreliëf door Schepp (1069). Verder is veel tijd besteed aan conditiecontroles van de meer dan 500 in het gebouw aanwezige schilderijen.

Mede in verband met de uithuizing heeft onderzoek plaatsgevonden naar drie originele, zeventiende-eeuwse trofeelijsten rond schilderijen van Bol en Mijtens (inv. 19, 113, 585, zie afb. p. 22). Het museum heeft het plan opgevat deze lijsten door een externe lijstenrestaurator verder te laten onderzoeken, ter voorbereiding op de geplande restauratie van de drie lijsten.

Met het oog op het bouwproject is een voorstel gemaakt voor de conservering en restauratie van het in 1718 voltooide ensemble van 9 schilderijen van Giovanni Pellegrini, en 6 ronde bloemstillevens door een onbekende schilder, in de Gouden zaal van het Mauritshuis (inv. 1135-1149, zie afb. p. 19). Stichting de Johan Maurits Compagnie is inmiddels bereid gevonden dit project financieel mogelijk te maken.

Naar aanleiding van een door het restauratie-atelier uitgevoerde audit van alle 47 miniaturen in de collectie – vrijwel alle in langdurig bruikleen van het Rijksmuseum – is papierrestaurator en miniatuurspecialist Alan Derbyshire van het

Victoria & Albert Museum in Londen in november naar Den Haag gekomen om de behandeling uit te voeren (inv. 981, 987, 991, 993, 996, 997, 1004, 1005, 1006, 1009, 1010, 1011, 1017, 1021, 1027). Deze bruiklenen zijn in 2012 geretourneerd aan het Rijksmuseum omdat het niet langer mogelijk was om de miniaturen in het Mauritshuis onder de voor deze objecten vereiste specifieke omstandigheden tentoon te stellen.

Eind 2011 zijn voorbereidingen getroffen om Doop van de kamerling (inv. 282), een groot, sterk vervormd paneel dat op naam staat van Hans Rottenhammer, in te lijsten. Ter voorbereiding is het paneel onderzocht en gemonitord in verschillende relatieve luchtvochtigheden om de reactie van het paneel te meten. Paneelexpert Jean-Albert Glatigny uit Brussel werd bij dit project betrokken en heeft in samenwerking met het Mauritshuis een innovatieve methode ontworpen om het vervormde paneel in te lijsten met een flexibele ondersteuning. In 2012 is een lijst voor het schilderij gemaakt met een diepe sponning.

Gerestaureerde schilderijen

Abraham van Beyeren, *Bloemstillevens*, inv. 548, voltooid in 2012
Cornelis Dusart, *Boerenherberg*, inv. 440 (Galerij)

Netherlands (351, 1031), and a portrait relief by Schepp (1069). The condition of the roughly 500 paintings in the building was also inspected.

Research was conducted on three original, seventeenth-century trophy frames enclosing paintings by Bol and Mijtens (inv. nos. 19, 113, and 585). Because of the upcoming move of these fragile objects, the museum has decided to have these frames inspected by an external frame restorer and has plans to restore them (see fig. p. 22).

Also due to the building project, the museum proposed conserving and restoring the remarkable ensemble of nine paintings by Giovanni Pellegrini, completed in 1718, and six circular flower still lifes by an unknown painter, in the Golden Room of the Mauritshuis (inv. nos. 1135-1149, see fig. p. 19). The Johan Maurits Compagnie Foundation has decided to fund this project.

The paper conservator and specialist in miniatures of the Victoria & Albert Museum in London, Alan Derbyshire, came to The Hague after an audit conducted by the conservation studio of all 47 miniatures in the collection, almost all of which have been on long-term loan from the

Rijksmuseum. Derbyshire visited the Mauritshuis in November in order to carry out the necessary treatment (inv. nos. 981, 987, 991, 993, 996, 997, 1004, 1005, 1006, 1009, 1010, 1011, 1017, 1021, and 1027). These miniatures are to be returned to the Rijksmuseum in 2012, because it no longer appears possible to exhibit them at the Mauritshuis in the specific conditions that these objects require.

At the end of 2011, preparations were made for the framing of *Baptism of the Chamberlain* (inv. no. 282), a large, badly warped panel painting attributed to Hans Rottenhammer. The painting was examined and monitored in diverse relative humidities to measure the panel's reaction. The panel expert Jean-Albert Glatigny of Brussels was invited to take part in this project. In cooperation with the Mauritshuis, he designed an innovative method of framing the warped panel painting with a flexible support. A frame with a deep rebate has since been made for the painting.

Restored Paintings

Abraham van Beyeren, *Flower Still Life*, inv. no. 548, completed in 2012
Cornelis Dusart, *Peasant Inn*, inv. no. 440 (Gallery)

Claes Hals, *Lezend meisje*, inv. 623, te voltooien in 2012
 Gijsbert d'Hondecoeter, *Haan en kippen in een landschap*, inv. 405 (Galerij)
 Frederik de Moucheron, *Italiaans landschap*, inv. 121 (Galerij, mede mogelijk gemaakt door een particuliere begunstiger, zie p. 40)
 Rachel Ruysch, *Vaas met bloemen*, inv. 151, voltooid in 2012
 Jan Steen, *Dansende boeren voor een herberg*, inv. 553, te voltooien in 2012
 Jan Steen, *Het doktersbezoek*, inv. 168, voltooid in 2012; met steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie
 Jan Steen, *'Wie een varken is, moet in het kot'*, inv. 736, met steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie
 Jan Steen, *Sisterspelende vrouw*, inv. 779, met steun van Johnny van Haefen, Londen
 Gillis van Tilborgh, *Familieportret*, inv. 262, te voltooien in 2012
 Cornelis Vroom, *Rivierlandschap gezien door bomen*, beloofd geschenk mevrouw G. de Koster-Burgersdijk, inv. 1156, voltooid in 2012 (door Gwendolyn Boevé)

Nieuwe lijsten

Teneinde de collectie zo optimaal mogelijk te kunnen presenteren, wordt bijzondere aandacht besteed aan de lijsten waarin de werken worden getoond. Zo werd *Portret van Rembrandt met ringkraag*

(inv. 148), toegeschreven aan het atelier van de meester, van een nieuwe lijst voorzien dankzij de steun van een particuliere begunstiger, mevrouw H.M. van Righeren. Dankzij de American Friends of the Mauritshuis konden *Mors Portret van Steven van Herwijck* (inv. 117) en *Rembrandts Suzanna* in 2012 voorzien worden van nieuwe lijsten, waarvan de voorbereidingen in het verslagjaar plaatsvonden. Verder werden er diverse reisljsten besteld voor stukken die opgenomen zijn in de reizende tentoonstellingen (inv. 462, 463, 548, 676, 742) of naar elders werden verplaatst (inv. 282, zie boven).

Bibliotheek

De bibliotheek werd uitgebreid met ruim 150 boeken en catalogi, waarvan een groot deel in het kader van het museale ruilverkeer of als bewijs-exemplaar werd ontvangen. Daarnaast werden abonnementen op tijdschriften, bulletins en veiling-catalogi gecontinueerd.

Lezingen medewerkers

Directeur Emilie Gordenker gaf diverse voordrachten binnen en buiten het museum. Zo sprak zij op

Claes Hals, *Girl Reading*, inv. no. 623, to be completed in 2012
 Gijsbert d'Hondecoeter, *Cock and Hens in a Landscape*, inv. no. 405 (Gallery)
 Frederik de Moucheron, *Italian Landscape*, inv. no. 121 (Gallery, made possible by the support of a private benefactor, see fig. p. 40)
 Rachel Ruysch, *Vase with Flowers*, inv. no. 151, completed in 2012
 Jan Steen, *Dancing Peasants at an Inn*, inv. no. 553, to be completed in 2012
 Jan Steen, *The Doctor's Visit*, inv. no. 168, completed in 2012; with the support of the Johan Maurits Compagnie Foundation
 Jan Steen, *'A Pig Belongs in the Sty'*, inv. no. 736, with the support of the Johan Maurits Compagnie Foundation
 Jan Steen, *Woman Playing the Sistrum*, inv. no. 779, with the support of Johnny van Haefen, London
 Gillis van Tilborgh, *Family Portrait*, inv. no. 262, to be completed in 2012
 Cornelis Vroom, *River Landscape, Seen through Trees*, promised gift of Mrs G. de Koster-Burgersdijk, inv. no. 1156, completed in 2012 (by Gwendolyn Boevé)

New Frames

In order to present the collection at its best, a review of frames has taken place, and some have been replaced. For example, *Portrait of Rembrandt*

with a Gorget (inv. no. 148), attributed to the studio of the master, was given a new frame thanks to the support of a private benefactor, Ms H.M. van Righeren. The American Friends of the Mauritshuis made it possible to acquire new frames for *Mor's Portrait of Steven van Herwijck* (inv. no. 117) and *Rembrandt's Susanna*. These were prepared in the year under review and have since been delivered. In addition, various travelling frames were produced for works that are either to be included in the travelling exhibitions (inv. no. 462, 463, 548, 676, 742) or moved elsewhere (inv. no. 282, see above).

Library

Over 150 books and catalogues were added to the library, many of which were received through reciprocal arrangements with other museums or as complimentary copies. The library also renewed its subscriptions to journals, bulletins, and auction catalogues.

Lectures by Staff Members

Director Emilie Gordenker gave a number of lectures both in the museum and elsewhere. On 12 April she discussed the acquisition policy of the Mauritshuis

12 april over het aankoopbeleid van het Mauritshuis in de zaal van Christie's in Amsterdam, als onderdeel van een door NRC *Handelsblad* georganiseerde lezingenreeks. Op 1 september hield zij een voordracht in de Haagsche Schouw te Wassenaar over het bouwproject. Op 29 november hield zij de Rembrandt-lezing voor de leden van de Vereniging Rembrandt over het verzamelbeleid van het Mauritshuis. Op 15 december sprak zij op het symposium dat werd georganiseerd ter gelegenheid van het afscheid van Judith van Kranendonk, directeur-generaal cultuur en media van het Ministerie van OCW.

Hoofd Collectie Edwin Buijsen gaf op 5 maart in de National Gallery of Scotland te Edinburgh een lezing over de ontdekking van het vroege werk van Vermeer op een symposium ter gelegenheid van de mede door het Mauritshuis georganiseerde tentoonstelling *The Young Vermeer*. Hoofdre restaurator Petria Noble gaf diverse voordrachten over door haar uitgevoerd materiaaltechnisch onderzoek. Op 20 januari hield zij de prestigieuze jaarlijkse Kress Lecture bij het Institute of Fine Arts in New York, met als onderwerp: 'Reconstructing Original

Formats: Technical Examination of Rembrandt Paintings in the Mauritshuis'. Natuurwetenschapper Annelies van Loon gaf in september een presentatie tijdens het ICOM Committee for Conservation 16th Triennial Meeting te Lissabon. Restaurator Sabrina Meloni hield op 14 november tijdens een congres in Williamsburg, VA, een lezing over gebruik van sociale media tijdens de door haar uitgevoerde restauraties van schilderijen van Jan Steen (zie ook pp. 34-37). Ook elders gaf zij voordrachten over dit onderwerp. Conservator Ariane van Suchtelen hield op 10 december een lezing in de Hermitage te Amsterdam, getiteld *Rubens en Brueghel: Een artistieke vriendschap*.

De directeur en de conservatoren en restauratoren van het museum verzorgden verder enkele van de maandelijkse middaguurlezingen in de Gouden Zaal en hielden voordrachten bij diverse studie-bijeenkomsten (zie p. 45). Ook werden vakgenoten en studenten in het museum ontvangen en rondgeleid.

Publicaties Mauritshuis

– Jan Steen in het Mauritshuis, Den Haag-Zwolle 2011.

Publicatie over de schilderijen van Steen in het Mauritshuis, door A. van Suchtelen (ook in Engelse editie)

in the auditorium of Christie's in Amsterdam, as part of a lecture series organised by the daily newspaper NRC *Handelsblad*. On 1 September she spoke on the subject of the expansion and renovation project at the Haagsche Schouw, Wassenaar. On 29 November she delivered the Rembrandt Lecture to the members of the Rembrandt Society, on the collecting policy of the Mauritshuis. On 15 December she spoke at a symposium organised to mark the departure of Judith van Kranendonk, Director-General of Culture and Media of the Ministry of Education, Culture and Science.

Head of Collections Edwin Buijsen lectured on the discovery of Vermeer's early work at the National Gallery of Scotland, Edinburgh on 5 March, at a symposium held in connection with the exhibition *The Young Vermeer*, organised inter alia by the Mauritshuis. The Chief Conservator Petria Noble gave several talks on the technical examinations and materials research she had conducted. On 20 January she delivered the prestigious annual Kress Lecture at the Institute of Fine Arts in New York, on the subject: 'Reconstructing Original

Formats: Technical Examination of Rembrandt Paintings in the Mauritshuis'. In September, the physicist Annelies van Loon gave a presentation at the 16th Triennial Conference of the ICOM Committee for Conservation in Lisbon. On 14 November, the conservator Sabrina Meloni gave a lecture at a conference in Williamsburg, Virginia, on the use of social media during the restorations of paintings by Jan Steen she had carried out. She also spoke on this subject at other events. The curator Ariane van Suchtelen gave a lecture at the Hermitage, Amsterdam, on 10 December, entitled *Rubens and Brueghel: An Artistic Friendship*.

In addition, the director and the curators and conservators of the museum gave several of the monthly midday lectures in the Golden Room and spoke at various seminars (see p. 53). Colleagues from other institutions and students were shown around the museum on various occasions.

Mauritshuis Publications

– Jan Steen in the Mauritshuis, The Hague-Zwolle 2011

Publication on the paintings by Jan Steen in the Mauritshuis, by A. van Suchtelen (in Dutch and English editions)

- *Dalí ontmoet Vermeer: Moderne meesters te gast*, Den Haag 2011. Tekstboekje bij de gelijknamige tentoonstelling, door C. Blotkamp (ook in Engelse editie)
- *Laat de Gouden Eeuw schitteren / Let the Golden Age Shine* (brochure), Den Haag 2011. Brochure fondsenwervingscampagne Mauritshuis bouwt aan de toekomst (tweetalig)
- *Bouwbrief: Nieuwsbrief van het Mauritshuis 1* (2011), nr. 1
- *Mauritshuis in focus 24* (2011), nrs. 1–3. Onder redactie van G. Broersma, E. Runia en L. van der Vinde (tweetalige editie)
- *Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis: Galerij Prins Willem V: [jaarverslag] 2010 / Royal Picture Gallery Mauritshuis: Prince Willem V Gallery [Annual report] 2010*, Den Haag 2011. Onder redactie van Q. Buvelot en E. Buijsen (tweetalig)

Overige publicaties medewerkers

Uitgezonderd publicaties in *Mauritshuis in focus 24* (2011), nrs. 1–3

Q. Buvelot

- ‘Tableaux flamands et hollandais du musée des Beaux-Arts de Rouen. By Diederik Bakhuys, Jasper Hillegers, Cécile Tainturier’, *The Burlington Magazine* 153 (2011), p. 110
- [redactie van] F.J. Duparc et al., *Golden: Dutch and Flemish Masterworks from the Rose-Marie and Eijk van Otterloo Collection, Salem-San Francisco-Houston 2011–2012*

- ‘Curator’s Choice: Mauritshuis’, *kunst.blog.nl*, 10 augustus 2011 (over Vermeers *Gezicht op Delft*)
- [teksten voor] *Ilone et George Kremer: Héritiers de l’Âge d’Or hollandais*, Parijs (Pinacothèque de Paris) 2011–2012
- ‘Abraham Bredius (1855–1946): Een eigenzinnige verzamelaar’, *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 21 (2011), nr. 3, pp. 37–38
- ‘Waterloo in Bentheim anno 1654: Eine neu entdeckte Ansicht von Schloss Bentheim von der Hand Anthonie Waterloos’, *Bentheimer Jahrbuch* 2012, Nordhorn 2011, pp. 203–208

E. Gordenker

- ‘Standing at the Crossroad: Arnold Houbraken on the Career of Jan de Baen’, A. Boschloo et al. (red.), *Aemulatio: Imitation, emulation and invention in Netherlandish art from 1500 to 1800: Essays in honor of Eric Jan Sluijter*, Zwolle 2011, pp. 419–428

A. van Loon

- ‘The use of blue and green verditer in green colours in the mid-seventeenth-century paintings of the Oranjezaal, The Hague’, in M. Spring (red.), *Studying Old Master Paintings: Technology and Practice: The National*

- *Dalí Meets Vermeer: Modern Masters Come to Visit, The Hague* 2011. Booklet produced to accompany the exhibition of the same name, by C. Blotkamp (in Dutch and English editions)
- *Laat de Gouden Eeuw schitteren / Let the Golden Age Shine* (brochure), The Hague 2011. Fundraising campaign brochure for the expansion project *Mauritshuis Building for the Future* (bilingual Dutch/English edition)
- *Bouwbrief: Nieuwsbrief van het Mauritshuis 1* (2011), no. 1
- *Mauritshuis in focus 24* (2011), nos. 1–3. Edited by G. Broersma, E. Runia and L. van der Vinde (bilingual Dutch/English edition)
- *Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis: Galerij Prins Willem V: [jaarverslag] 2010 / Royal Picture Gallery Mauritshuis: Prince William V Gallery [Annual report] 2010*, The Hague 2011. Edited by Q. Buvelot and E. Buijsen (bilingual Dutch/English edition)

Other Publications by Staff Members

Leaving out of consideration publications in *Mauritshuis in focus 24* (2011), nos. 1–3

Q. Buvelot

- ‘Tableaux flamands et hollandais du musée des Beaux-Arts de Rouen. By Diederik Bakhuys, Jasper Hillegers, Cécile Tainturier’, *The Burlington Magazine* 153 (2011), p. 110

- [ed.] F.J. Duparc et al., *Golden: Dutch and Flemish Masterworks from the Rose-Marie and Eijk van Otterloo Collection, Salem-San Francisco-Houston 2011–2012*
- ‘Curator’s Choice: Mauritshuis’, *kunst.blog.nl*, 10 August 2011 (on the subject of Vermeer’s *View of Delft*)
- [contributions to] *Ilone et George Kremer: Héritiers de l’Âge d’Or hollandais*, Paris (Pinacothèque de Paris) 2011–2012
- ‘Abraham Bredius (1855–1946): Een eigenzinnige verzamelaar’, *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 21 (2011), no. 3, pp. 37–38
- ‘Waterloo in Bentheim anno 1654: Eine neu entdeckte Ansicht von Schloss Bentheim von der Hand Anthonie Waterloos’, *Bentheimer Jahrbuch* 2012, Nordhorn 2011, pp. 203–208

E. Gordenker

- ‘Standing at the Crossroad: Arnold Houbraken on the Career of Jan de Baen’, A. Boschloo et al. (ed.), *Aemulatio: Imitation, emulation and invention in Netherlandish art from 1500 to 1800: Essays in honor of Eric Jan Sluijter*, Zwolle 2011, pp. 419–428

A. van Loon

- ‘The use of blue and green verditer in green

Gallery Technical Bulletin 30th Anniversary Conference Postprints, Londen 2011, pp. 260–268 (met L. Speleers)

- ‘SEM backscattered-electron images of paint cross-sections as information source for the presence of the lead white pigment and lead-related degradation and migration phenomena in oil paintings’, *Microscopy and Microanalysis* 17 (2011), nr. 5, pp. 696–701 (met K. Keune & J. Boon)
- ‘White hazes and surface crusts in Rembrandt’s Homer and related paintings’, in J. Bridgland (red.), *ICOM Committee for Conservation 16th Triennial Meeting, Lisbon, 19–23 September 2011: Preprints, Almada 2011*, pp. 1–10 (met P. Noble & J. Boon)

P. Noble

- ‘Technical investigation of Rembrandt and/or studio, Saul and David, c.1660 from the collection of the Mauritshuis’, in J. Bridgland (red.), *ICOM Committee for Conservation 16th Triennial Meeting, Lisbon, 19–23 September 2011: Preprints, Almada 2011*, pp. 1–10 (met A. van Loon, C. Johnson, D. Johnson)
- ‘The Rembrandt database: An inter-institutional research resource for art-historical, technical and conservation documentation’, in J. Bridgland (red.),

ICOM Committee for Conservation 16th Triennial Meeting, Lisbon, 19–23 September 2011: Preprints, Almada 2011, pp. 1–8 (met E. Buijsen, W. Donkersloot, M. Franken, S. Weidema, T. Weidema)

E. Runia

- ‘Stilleven van een boeket in wording: Dirck de Bray’, *Bulletin Vereniging Rembrandt* 21 (2011), nr. 2, pp. 22–25
- [teksten voor] *Ilone et George Kremer: Héritiers de l’Âge d’Or hollandais, Parijs (Pinacothèque de Paris) 2011–2012*

A. van Suchtelen

- Recensie van P. Roelofs et al., *Hendrick Avercamp: De meester van het ijsgezicht, Amsterdam (Rijksmuseum) 2009, Oud Holland* 124 (2011), pp. 48–56
- [teksten voor] *Ilone et George Kremer: Héritiers de l’Âge d’Or hollandais, Parijs (Pinacothèque de Paris) 2011–2012*

L. van der Vinde

- [teksten voor] *Ilone et George Kremer: Héritiers de l’Âge d’Or hollandais, Parijs (Pinacothèque de Paris) 2011–2012*

colours in the mid-seventeenth-century paintings of the Oranjezaal, The Hague’, in M. Spring (ed.), *Studying Old Master Paintings: Technology and Practice: The National Gallery Technical Bulletin 30th Anniversary Conference Postprints, Londen 2011*, pp. 260–268 (with L. Speleers)

- ‘SEM backscattered-electron images of paint cross-sections as information source for the presence of the lead white pigment and lead-related degradation and migration phenomena in oil paintings’, *Microscopy and Microanalysis* 17 (2011), no. 5, pp. 696–701 (with K. Keune & J. Boon)
- ‘White hazes and surface crusts in Rembrandt’s Homer and related paintings’, in J. Bridgland (ed.), *ICOM Committee for Conservation 16th Triennial Meeting, Lisbon, 19–23 September 2011: Preprints, Almada 2011*, pp. 1–10 (with P. Noble & J. Boon)

P. Noble

- ‘Technical investigation of Rembrandt and/or studio, Saul and David, c.1660 from the collection of the Mauritshuis’, in *ibid.*, Almada 2011, pp. 1–10 (with A. van Loon et al.)
- ‘The Rembrandt database: An inter-institutional research resource for art-historical,

technical and conservation documentation’, in *ibid.*, Almada 2011, pp. 1–8 (with E. Buijsen, W. Donkersloot, M. Franken, S. Weidema, T. Weidema)

E. Runia

- ‘Stilleven van een boeket in wording: Dirck de Bray’, *Bulletin Vereniging Rembrandt* 21 (2011), no. 2, pp. 22–25
- [contributions to] *Ilone et George Kremer: Héritiers de l’Âge d’Or hollandais, Paris (Pinacothèque de Paris) 2011–2012*

A. van Suchtelen

- Review of P. Roelofs et al., *Hendrick Avercamp: De meester van het ijsgezicht, Amsterdam (Rijksmuseum) 2009, Oud Holland* 124 (2011), pp. 48–56
- [contributions to] *Ilone et George Kremer: Héritiers de l’Âge d’Or hollandais, Paris (Pinacothèque de Paris) 2011–2012*

L. van der Vinde

- [contributions to] *Ilone et George Kremer: Héritiers de l’Âge d’Or hollandais, Paris (Pinacothèque de Paris) 2011–2012*

Publiek

Communicatie

Mauritshuis bouwt aan de toekomst

In de zomer van 2011 werd in een drietal bijeenkomsten in het gebouw Plein 26 het Definitief Ontwerp gepresenteerd van het ambitieuze uitbreidingsproject *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*. Behalve medewerkers en vrijwilligers waren ook burens, pers en externe relaties uitgenodigd. De presentatie bevatte naast een aantal *artist's impressions* een korte filmclip als sfeermaker van het vernieuwde en uitgebreide Mauritshuis zoals dat er in 2014 uit zal gaan zien. Ook is een bouwbrief uitgedeeld, waarin de actuele onderwerpen van het moment nader worden toegelicht.

De fondsenwervingscampagne is in 2011 van start gegaan. De directeur van het Mauritshuis gaf het startsein voor de campagne tijdens een bijeenkomst voor genodigden.

Ten behoeve van de fondsenwerving zijn een sponsorbrochure en een 'pop-up' kaart ontwikkeld met een dwarsdoorsnede van het vernieuwde en uitgebreide Mauritshuis.

Eind 2011 is het bedrijfsgilde *Confrérie Pictura* opgericht; bedrijven die lid worden, kunnen op verschillende wijze gebruik maken van de faciliteiten van het Mauritshuis voor bijzondere ontvangsten. Voor het gilde is een nieuw beeldmerk ontwikkeld, dat op de relevante communicatie-uitingen kan worden toegepast.

Museumnacht

Op 3 september beleefde Den Haag zijn tweede Museumnacht. Voor het Mauritshuis en de Galerij Prins Willem V werd de avond een doorslaand succes. Bijna 3000 bezoekers kwamen in het Mauritshuis af op een programma dat bestond uit flitsrondleidingen, door DJ Hekker verzorgde Braziliaanse muziek en korte muzikale optredens in de Gouden Zaal, geïnspireerd op het ontmoetings-thema van *Dalí ontmoet Vermeer* door zangeres Ricky Coole in combinatie met een inhoudelijke toelichting van conservator Epcó Runia. Voorafgaand aan de opening van de Museumnacht was er onder *De stier* van Paulus Potter een optreden door de Haagse ska-reggae band *Splendid*. In de week voor de museumnacht hadden luisteraars van Radio 538

Public Affairs

Communication

Mauritshuis Building for the Future

Three meetings were held in the building Plein 26 to present the definitive design for the ambitious expansion project *Mauritshuis Building for the Future* in the summer of 2011. Neighbours, the press, and external business acquaintances were invited to attend, as were staff and volunteers. In addition to a number of 'artist's impressions', the presentation included a brief film clip to give an impression of the atmosphere of the renovated and expanded Mauritshuis after its reopening in 2014. A special newsletter was also distributed, with explanations of the topical subjects of the day.

The fundraising campaign was launched in 2011. The director of the Mauritshuis announced the start of the campaign at a meeting for invited guests. For the benefit of the fundraising campaign, a sponsorship pamphlet and a pop-up design were developed, with a cross-section of the upgraded and expanded Mauritshuis.

At the end of 2011, the corporate guild *Confrérie Pictura* was founded; companies that join can use the facilities of the Mauritshuis in diverse ways for special receptions. A new logo has been designed for the guild, which will be displayed on relevant communications and publicity.

Museum Night

On 3 September, The Hague had its second Museum Night. For the Mauritshuis and the Prince William V Gallery, the evening was a big success. Almost 3,000 visitors flocked to the Mauritshuis for a programme consisting of high-speed tours, Brazilian music provided by DJ Hekker, and brief musical performances by the singer Ricky Coole in the Golden Room, inspired by the theme of the temporary exhibition *Dalí Meets Vermeer*, combined with an explanatory talk on the content by the curator Epcó Runia. Prior to the opening of Museum Night, the Hague ska/reggae band *Splendid* performed under Paulus Potter's *Bull*. In the week leading up to Museum Night, Radio 538 presenter Giel Beelen had given listeners an opportunity to compete for tickets to attend

bij Giel Beelen kaartjes kunnen winnen voor dit unieke optreden. De deelname van het Mauritshuis werd door de media opgepakt. In de Galerij kregen gasten van de Haagse Museumnacht een muzikale rondleiding van drag queen Dolly Bellefleur.

BankGiro Loterij

Samen met de andere cultuurbeneficiënten van de BankGiro Loterij heeft het Mauritshuis in het voorjaar van 2011 wederom geparticipeerd in de ontwikkeling van een bedankadvertentie met bijbehorende website. In 2011 konden dankzij de genereuze steun van de BankGiro Loterij schilderijen van Steen en De Bray worden verworven

(zie pp. 30–33).

Vijfje

Op 30 mei werd in het Muntgebouw het eerste Schilderkunst Vijfje geslagen. Het Schilderkunst Vijfje is een eerbetoon aan de Nederlandse schilderkunst. De ontwerpers, Persijn Broersen en Margit Lukács, lieten zich inspireren door één van de meest kenmerkende aspecten van de Nederlandse schilderkunst, het spanningsveld tussen illusie en

werkelijkheid. Op de voorkant van de munt staat koningin Beatrix. Zij kijkt naar Vermeers *Gezicht op Delft*, een topstuk in de collectie van het Mauritshuis. Op de keerzijde staat de achterkant van het schilderij in rechthoekige vorm.

Persaanvragen en -bezoeken

Naast de verschillende persbezoeken voor de tijdelijke tentoonstellingen en presentaties hebben vele tientallen buitenlandse en Nederlandse journalisten en/of fotografen het museum bezocht. Daarnaast zijn er gedurende het jaar uiteenlopende verzoeken van journalisten om informatie over de vaste collectie afgehandeld. Verschillende filmploegen hebben opnames in het museum gemaakt. Een bijzondere persbijeenkomst was in november toen het museum in samenwerking met het Japanse mediabureau Asahi Shimbun een 'live stream' persconferentie heeft gehouden met Tokyo ter promotie van de reizende tentoonstelling naar Japan in 2012.

Holland Art Cities

Het in 2009 opgestarte evenement Holland Art Cities duurde tot en met maart 2011. In deze periode

this unique performance. The media reported on the events that took place at the Mauritshuis on Museum Night. At the Gallery, Museum Night guests were given a musical guided tour by the drag queen Dolly Bellefleur.

BankGiro Loterij

In the early spring of 2011, the Mauritshuis and the other beneficiaries of the BankGiro Loterij in the culture sector once again produced an advertisement thanking the Loterij for its support, with an accompanying website. Thanks to the generous support of the BankGiro Loterij, two paintings could be acquired in 2011, one by Jan Steen and one by Dirck de Bray (see pp. 30–33).

€ 5 Collector Coin

On 30 May, the first € 5 collector coin dedicated to the Art of Painting was struck at the mint (Muntgebouw). The coin is a tribute to the richness of Dutch painting. Its designers, Persijn Broersen and Margit Lukács, took their inspiration from one of the most characteristic aspects of Dutch painting, the tension that exists between illusion and reality.

The front side of the coin depicts Queen Beatrix looking at Vermeer's *View of Delft*, one of the greatest masterpieces in the collection of the Mauritshuis. The reverse depicts the back of the painting, in rectangular form.

Press Applications and Visits

In addition to the diverse press tours of temporary exhibitions and displays and the reopening of the Prince William V Gallery, many foreign and Dutch journalists and photographers visited the museum. In addition, the museum handled a variety of requests from journalists for information about the permanent collection in the course of the year.

A number of film crews shot footage at the museum. One noteworthy press meeting took place in November, when the museum held a 'live streaming' press conference with Tokyo in collaboration with the Japanese media bureau Asahi Shimbun, to promote the travelling exhibition that will be going to Japan in 2012.

Holland Art Cities

The Holland Art Cities campaign, launched in

stonden de vier grote steden van Nederland in het teken van kunst en cultuur ter promotie van Nederland als toeristische bestemming voor cultuurliefhebbers. Het Mauritshuis was een van de deelnemers van het eerste uur. De doelstelling van het project om 200.000 extra bezoekers uit het buitenland aan te trekken, werd ruimschoots behaald met 1,6 miljoen bezoekers voor de eerste twee thema's.

Ontvangsten in het Mauritshuis

In het verslagjaar heeft het museum 107 exclusieve ontvangsten georganiseerd: 34 commerciële ontvangsten, 38 evenementen in het kader van relatiemarketing en 5 sponsorontvangsten.

Daarnaast organiseerde het museum vele interne ontvangsten, waaronder diverse voor de steunstichtingen.

Rondleidingen

In 2011 hebben de rondleiders in totaal 609 rondleidingen verzorgd. Zo werden er niet minder dan 113 rondleidingen gehouden langs *Leven in de brouwerij*, 110 langs de tentoonstelling *Dalí ontmoet*

Vermeer, 237 langs de topstukken en nog eens 97 voor de gasten van de Museum Plus Bus. Op zondagen vonden elke week gratis instaprondleidingen plaats. Ter ondersteuning en stimulering van de diensten van de vrijwillige rondleiders van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis organiseerde het museum een studiedag.

Bijzondere bezoeken

In 2011 mocht het Mauritshuis wederom een aantal bijzondere personen verwelkomen, onder wie de echtgenote van de Minister-President van Vietnam. Ook werden de Minister-President van Mali en zijn vrouw ontvangen.

Museum Plus Bus

De Museum Plus Bus is een initiatief van zeven kunstmusea, waaronder het Mauritshuis. Het project wordt financieel mogelijk gemaakt door de BankGiro Loterij, het SNS Reaal Fonds en de Stichting Roomsche Catholiek Oude Armen Kantoor. In 2011 deed de bus het Mauritshuis 33 keer aan en werden voor deze groep mindervalide bezoekers bijna 100 rondleidingen verzorgd.

2009, continued until the end of March 2011. During this campaign, the four major Dutch cities showcased their artistic and cultural attractions to promote the Netherlands as a destination for cultural tourism. The Mauritshuis participated from the very beginning. The aim of the project, to attract an additional 200,000 visitors from abroad, was achieved by a wide margin, with 1.6 million visitors attending for the first two themes.

Receptions at the Mauritshuis

In the year under review, the museum hosted 107 exclusive gatherings: 34 commercial receptions, 38 relationship marketing events, and 5 receptions for sponsors. It also organised numerous internal receptions, many of which were for the organisations that support the Mauritshuis.

Guided Tours

In 2011 the tour guides provided a total of 609 guided tours. These included a remarkable 113 tours of the exhibition *Spice of Life*, 110 of *Dalí Meets Vermeer*, 237 of the main masterpieces in the museum, and 97 for the guests of the Museum

Plus Bus. Introductory guided tours were available every Sunday, free of charge. The museum organised a seminar to support and promote the work of the volunteer guides of the Friends of the Mauritshuis Foundation.

Special Visits

In 2011 the Mauritshuis again received visits from several noteworthy figures, including the wife of the Vietnamese Prime Minister. The museum also welcomed the Prime Minister of Mali and his wife.

Museum Plus Bus

The Museum Plus Bus was initiated by seven art museums, including the Mauritshuis. The project is funded by the BankGiro Loterij (BGL), the SNS Reaal Fund, and the RCOAK Foundation. The bus made 33 trips to the Mauritshuis in 2011, and almost 100 guided tours were provided for the visitors with limited mobility whom it serves.

Visitor Surveys

The museum registering of visitors' postal codes was continued in 2011. By analysing postal codes,

Publieksonderzoeken

De postcoderegistratie van bezoekers door het museum is in 2011 voortgezet. De analyse van postcodes geeft het museum belangrijke informatie bij het verder ontwikkelen van marketingplannen.

Internet

In het verslagjaar is gebruikgemaakt van het statistiekenprogramma 'Google Analytics' voor de analyse van de bezoekcijfers van de website. Uit deze gegevens blijkt dat er ruim 1,7 miljoen pagina's bezocht zijn. Dit is een stijging van 17,5% ten opzichte van 2010. Het aantal unieke bezoekers steeg zelfs met 22,6%. Ook werden er per bezoek 6% meer pagina's bezocht. De meeste bezoekers komen nog steeds voor reguliere bezoekersinformatie als openingstijden en prijzen.

Social media

Om meer in contact te staan met bezoekers gebruikt het Mauritshuis vanaf 18 oktober 2011 Facebook. Op 31 december 2011 had het museum ruim 400 vrienden. Het aantal bezoeken aan de pagina hangt vooral samen met het aantal berichten dat

wordt gepubliceerd. Tijdens *Leven in de brouwerij* twitterde restaurator Sabrina Meloni over haar werkzaamheden (zie p. 34), zij bereikte daarmee ruim 200 volgers.

Het YouTubekanaal van het Mauritshuis heeft het afgelopen jaar meer vorm gekregen en is actief gebruikt tijdens tentoonstellingen en andere evenementen. Er zijn 14 nieuwe video's gepubliceerd, die in totaal zo'n 13.000 keer zijn bekeken. Al deze films zijn in eigen beheer gemaakt.

E-nieuwsbrief

In het verslagjaar werd een bouwbulletin verstuurd, twee reguliere e-nieuwsbrieven en zes maal een e-flits. De Nederlandse e-nieuwsbrief wordt verstuurd naar 3.000 adressen, de Engelstalige versie naar 2.500 adressen.

Educatie

Jongerenbezoek

In 2011 kon het Mauritshuis wederom een groot aantal kinderen en jongeren verwelkomen, 31.007 in totaal. Ruim 17.500 leerlingen waren vooraf aangemeld en kwamen in klassikaal verband. In

the Mauritshuis obtains important information for the further development of its marketing plans.

Internet

The statistical programme Google Analytics was used to analyse visitor numbers for the website. The resulting data reveal that more than 1.7 million pages were visited. This represents a 17.5% increase in relation to 2010. The number of unique visitors rose by as much as 22.6%. In addition, there was a 6% increase in the number of pages visited on each visit. Most visitors still go to the website most often to find out regular visitors' information such as opening times and prices.

Social Media

The Mauritshuis has started using Facebook to achieve a closer relationship with visitors. The Facebook page went live on 18 October 2011. On 31 December 2011, the museum had over 400 friends. The number of visits to the page depends largely on the number of messages that are posted. During *Spice of Life*, the conservator Sabrina Meloni

posted messages about her work on Twitter (see p. 34), which reached over 200 followers.

The Mauritshuis YouTube channel underwent further development in 2011, and it was used actively during exhibitions and other events. 14 new videos were posted, which were viewed approximately 13,000 times in total. All these films were made by the museum's own staff.

E-newsletter

In the year under review, the Mauritshuis sent out a special bulletin on the building project, as well as two regular issues of the e-newsletter and six news flashes. The Dutch e-newsletter went to 3,000 subscribers, and the English one to 2,500.

Education

Young Visitors

Many young visitors came to the Mauritshuis in 2011: a total of 31,007. More than 17,500 pupils visited the museum in school groups on pre-arranged visits. A total of 574 school groups and 77 other groups came to the museum.

totaal zijn er 574 schoolgroepen en 77 andere groepen verwelkomd.

Museumdocenten

Het team museumdocenten telde in 2011 12 personen. Via diverse bijeenkomsten werden de museumdocenten geïnformeerd over educatieve programma's en kregen zij speciale rondleidingen van conservatoren langs de nieuwe tentoonstellingen.

Educatiefolder, nieuwsbrieven en E-nieuwsflits

Voor het primair onderwijs is een nieuwe educatiefolder ontwikkeld en verspreid. Het voortgezet onderwijs ontving een wervende poster. Aan het begin van het kalenderjaar en aan het begin van het nieuwe schooljaar zijn er nieuwsbrieven verstuurd. De Educatie Nieuwsflits is vijf keer verstuurd.

Educatiematerialen

In 2011 werd de nieuwe examenrondleiding 'Realisme en het gewone leven' ontwikkeld en het CKV-pakket herzien en aangevuld met vier nieuwe kijkkaarten. Beiden sluiten aan bij de vaste collectie.

Ook waren er educatie programma's die aansloten bij twee tijdelijke tentoonstellingen.

Voor *Made in Holland* vond het door het NIBC mogelijk gemaakte educatie project 'Wonen in een verzameling' voor groep 5/6 PO plaats. Voor individuele kinderen werd de speurpuzzel 'Speurneuzen in het Mauritshuis' aangeboden en voor de bovenbouw VO een rondleiding bij de tentoonstelling. Er werd een docentenhandleiding ontwikkeld en op 9 januari vond er een familiedag voor de sponsor NIBC plaats.

Bij *Dalí ontmoet Vermeer* kon dankzij de sponsoring van Shell Nederland het educatieve multi-mediale programma 'Ontmoetingen' worden ontwikkeld (zie verder pp. 38-39).

Zomeractiviteiten

In de mei, zomer- en kerstvakantie zijn er diverse familierondleidingen en creatieve workshops georganiseerd.

Tijdens de zomervakantie is er een speciale zomer speurpuzzel aangeboden, 'Beestenboel'. De programma's werden gepromoot via de educatie nieuwsflits en de Haagse Vakantiepas.

Museum Educators

The team of museum educators had 12 members in the year under review. Several meetings were organised to inform them about the educational programmes. In addition, the curators took them on special guided tours of the new exhibitions.

Educational Brochure, Newsletters, News Flashes

The Education team developed and distributed a new educational brochure for primary schools, and also sent a publicity poster to secondary schools. Newsletters were sent out at the beginning of the calendar year and the school year. There were also five digital Education News Flashes.

Educational Materials

The new examination guided tour 'Realism and everyday life' was developed in 2011. The package for the subject 'Classical Cultural Studies' was revised and expanded, with four new 'look and learn cards'. In both cases, the material links up with the permanent collection.

New educational programmes were linked to two temporary exhibitions. For *Made in Holland* the

project 'Living in a Collection' for primary school children aged 8 to 10 was made possible by the support of the NIBC. For younger individual children, a puzzle sheet called *Speurmeuzen in het Mauritshuis* ('Sleuths in the Mauritshuis') could be filled in during a visit. A guided tour around the exhibition was provided for older secondary school students and a teacher's guide was developed. The sponsor, NIBC, enjoyed a family day on 9 January. For *Dalí Meets Vermeer*, Shell Nederland supported the educational multimedia programme 'Meetings' (see also p. 28).

Summer Activities

A variety of family guided tours and creative workshops were organised in May and in the summer and Christmas holiday periods. In the summer holidays, a special summer 'animal hunt' puzzle was available. Education News Flashes and the Hague Vakantiepas (Holiday Pass) promoted the programmes.

Special Receptions

The Mauritshuis organised an afternoon session for

Bijzondere ontvangsten

In oktober werd er een docentenmiddag georganiseerd voor het Voortgezet Onderwijs. Ook vonden er in het verslagjaar voorlichtingsbijeenkomsten plaats over het educatiebeleid van het Mauritshuis aan eerstejaarsstudenten van de Pabo Rotterdam, Pabo Zwolle en CMV Hogeschool Den Haag.

Educatie Haagse musea

Het museum heeft wederom actief geparticipeerd in de werkgroep Educatie van het Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea (SGPHM, voorheen Haags Museumplatform). De in 2009 binnen het Cultuurmenu ontwikkelde les 'Gezocht! Museummedewerker j/m' voor leerlingen van groep 3 van het basisonderwijs is geëvalueerd en aangepast. Daarnaast is de nieuwe folder Cultuurmenu verschenen.

Speciale projecten

In het verslagjaar heeft er een aantal speciale projecten plaatsgevonden. In februari vonden de opnames plaats van een aflevering van het

televisieprogramma Klokhuis over portretten die is uitgezonden in oktober. Voor de nieuwe educatieve website van de Museumvereniging 'Mijn tikkit.nl' werd beeldmateriaal aangeleverd. Het in 2010 geïnitieerde samenwerkingsproject met de bibliotheek in de Haagse Schilderswijk kende in 2011 een succesvol vervolg. Het doel van het project is een kennismaking met het Mauritshuis, met als rode draad de schilders waarnaar straten zijn vernoemd in de wijk. In totaal vonden er 10 rondleidingen plaats, waar 161 personen aan meededen.

secondary school teachers in October. A number of informative meetings also took place, during which first-year students at teacher training courses in Rotterdam and Zwolle and trainee cultural educators at the CMV Hogeschool in The Hague were informed about the Mauritshuis's education policy.

Museums of The Hague: Education Working Group

The museum participated again actively in the Education Working Group of the Hague Museums Joint Projects Foundation (SGPHM, formerly Hague Museum Platform). The lesson plan *Gezocht! Museummedewerker j/m* ('Wanted! Young museum assistant!'), developed in 2009 for primary school pupils aged about six, was evaluated and modified. In addition, a new brochure was produced, entitled *Cultuurmenu* (Cultural Menu).

Special Projects

A number of special projects were organised in the year under review. A programme about portraits for the children's TV show *Klokhuis* was recorded in

February and broadcast in October. Visual material was made available for the Museum Association's new educational website, 'Mijn tikkit.nl'. Set up in collaboration with the Public Library in the Schilderswijk neighbourhood of The Hague in 2010, this project continued successfully in 2011. The project aimed to introduce people to the Mauritshuis, taking the painters after whom the streets in the neighbourhood are named as the connecting theme. Ten guided tours took place, with a total of 161 people taking part.

Facilitair management

Uitbreiding

Het facilitair management heeft in het verslagjaar de nadruk gelegd op de verdere uitwerking van de plannen voor de renovatie en uitbreiding van het Mauritshuis.

Beveiliging

Door middel van gerichte opleidingen hebben medewerkers de mogelijkheid gekregen zich verder in hun vakgebied te ontwikkelen. In het verslagjaar is een aantal verbeteringsprojecten afgerond rond de veiligheid en beveiliging van het museum, de collectie, de bezoekers en de medewerkers. Daarnaast heeft de veiligheid van uitgaande bruiklenen extra aandacht gekregen.

Personeel en organisatie

Jubilea

In 2011 waren Pia Westgren, Soeresh Sowdagat en Bibian Sibbing 10 jaar werkzaam bij het museum, Arjan Rijnsburger 12,5 jaar.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim bedroeg in het verslagjaar 1,8%.

Opleidingen

Bij de afdeling Facilitair Management zijn opleidingen voor het EHBO-certificaat gevolgd en heeft de jaarlijkse BHV-oefening plaatsgevonden. Binnen de andere afdelingen zijn congressen, seminars en opleidingen op het betreffende vakgebied gevolgd.

Ondernemingsraad

De huidige samenstelling is als volgt:

Simone Hollen Voorzitter

Ariane van Suchtelen Secretaris / Vice voorzitter

Kees Schoen Lid

Lea van der Vinde Lid

Facilities Management

Expansion

In the year under review, the Facilities Management Department focused on the further development of the museum's renovation and expansion plans.

Security

Staff members received specialised training that contributed to their professional development. The department completed several quality enhancement projects this year, relating to the security of the museum, its collection, its visitors, and its staff. The security staff paid special attention to security issues surrounding outgoing loans.

Human Resources

Anniversaries

In 2011, Pia Westgren, Soeresh Sowdagat and Bibian Sibbing celebrated 10 years at the museum, and Arjan Rijnsburger 12.5 years.

Absence

Absence due to illness in the year under review was 1.8%.

Training and Continuing Education

Staff members at the Facilities Management Department took first aid certificate courses, and the annual emergency services drill took place. Members of other departments attended conferences, courses and seminars in their areas of specialisation.

Staff Council

The present composition is:

Simone Hollen Chair

Ariane van Suchtelen Secretary / Deputy Chair

Kees Schoen Member

Lea van der Vinde Member

Personeelsexkursie

Het jaarlijkse personeelsuitje vond dit jaar plaats in Den Helder. In het Marinemuseum werd men ingewijd in de geschiedenis van de marine en die van de Onderzeedienst in het bijzonder. Een rondleiding op de ‘Tonijn’, een onderzeeboot die bij het museum staat opgesteld, was een hoogtepunt. Aansluitend werd kennisgemaakt met de Onderzeedienst, waar het personeel na een inleiding over de organisatie, in groepen aan boord ging van Hr. Ms. Zeeleeuw. Vervolgens werd het zogenoemde ‘totaalkunstwerk De Nollen’ bezocht.

Personeelsleden (fte = full time equivalent), situatie per 31 december 2011

Directie

Gordenker, dr. Emilie *Directeur*
Moussault, Victor *Zakelijk directeur*

Fondsenwerving

Harmsen, drs. Lydia *Hoofd Fondsenwerving*

Personeelszaken

Ligtenberg-Meerdink, drs. Anneloes
Personeelsadviseur (0,56 fte)

Afdeling Museumsecretariaat

Straetmans, drs. Bernadette *Directieassistent*
Stoffers-Gombault, Eveline *Directiesecretaresse*
Cliné, Faye *Secretariaatsmedewerker*

Afdeling Financiële Zaken

Martinez MBA, Giovanna *Hoofd Financiële Zaken*
Kozacova-Knap Fedorkova, Liana *Medewerker financiële zaken* (0,89 fte)
Kruit-Verbiest, Marianne van der *Medewerker financiële zaken*

Afdeling Collectie

Buijsen, drs. Edwin *Hoofd Collectie*
Jordaan, André *Registrar*

Conservatoren

Buvelot, drs. Quentin *Hoofdconservator*
Runia, drs. Epco *Conservator presentatie* (0,89 fte)
Suchtelen, drs. Ariane van *Conservator* (0,67 fte)
Vinde, drs. Lea van der *Conservator*
Broersma, drs. Geerte *Assistent-conservator/trainee* (0,89 fte)

Staff Outing

This year's annual staff outing was a visit to Den Helder. At the Naval Museum, staff learned about the history of the Royal Netherlands Navy and, in particular, the Submarine Service. The highlight was a tour of the Tonijn, a submarine on display at the museum. This was followed by an introduction to the Submarine Service. After a presentation about the organization, the staff boarded the Hr. Ms. Zeeleeuw in groups. Afterwards, they visited the 'total work of art' De Nollen.

Staff Members (FTE = full time equivalent), as at 31 December 2011

Management

Gordenker, Emilie, Ph.D. *Director*
Moussault, Victor *Deputy Director*

Fundraising

Harmsen, Lydia, MAA *Head of Fundraising*

Human Resources

Ligtenberg-Meerdink, Anneloes *Human Resources Adviser* (0,56 FTE)

Administration

Straetmans, Bernadette *Executive Assistant*
Stoffers-Gombault, Eveline *Executive Secretary*
Cliné, Faye *Secretarial Assistant*

Financial Affairs

Martinez, Giovanna, MBA *Head of Financial Affairs*
Kozacova-Knap Fedorkova, Liana *Financial Affairs Specialist* (0,89 FTE)
Van der Kruit-Verbiest, Marianne *Financial Affairs Specialist*

Collection

Buijsen, Edwin *Head of Collection*
Jordaan, André *Registrar*

Curators

Buvelot, Quentin *Senior Curator*
Runia, Epco *Curator* (0,89 FTE)
Van Suchtelen, Ariane *Curator* (0,67 FTE)
Van der Vinde, Lea *Curator*
Broersma, Geerte *Assistant Curator/Trainee* (0,89 FTE)

Restauratoren

Noble, Petria Hoofdre Restaurator
 Pottasch, drs. Carol Senior restaurator (0,78 fte)
 Meloni, drs. Sabrina Restaurator
 Loon, dr. Annelies van Research Scientist (0,44 fte)

Tentoonstellingstechniek

Hoorn, Boy van den Coördinator
 Sibbing, Bibian Behoudsmedewerker/Lijstenrestaurator
 (0,89 fte)

Afdeling Publiek

Sevenstern, Barbara Hoofd Publiek
 Borgstein, Geert-Jan Medewerker publieksbegeleiding en internet (0,89 fte)
 Bruijn, Habiba de Administratief medewerker (0,44 fte)
 Deijk, Tessa van Medewerker educatie (0,89 fte)
 Hoekstra, Ivo Webmaster (0,67 fte)
 Hollen-de Korte, Simone Medewerker communicatie (0,67 fte)
 Schreurs, Elske Medewerker marketing & PR
 Westgren, Pia Medewerker educatie (0,89 fte)
 Wijngaarden, Roselien van Medewerker communicatie (0,44 fte)

Museumdocenten

Bos, Susan
 Dijkstra, Marlies
 Gendt, Caroline van
 Heijden, Ingrid van der
 Kusters-Végh, Gerda
 Lustig, Marieke
 Molen, Carola van der
 Spaans, Delia
 Vlasman, Laura
 Vrancken, Annetitte
 Willems, Djura
 Winklaar-de Prez, Shahaila

Afdeling Facilitair Management

Leijenaar, Michiel Hoofd Facilitair Management
 Hoekstra, Ivo Systeembeheerder (0,33 fte)
 Wit, Jacqueline de Medewerker facilitair management (0,89 fte)

Beveiliging

16 medewerkers (operationeel manager, coördinator, 3 senior medewerkers en 11 medewerkers).

Conservators

Noble, Petria Chief Conservator
 Pottasch, Carol Senior Conservator (0,78 FTE)
 Meloni, Sabrina Conservator
 Van Loon, Annelies, Ph.D. Research Scientist (0,44 FTE)

Technical Exhibition Services

Van den Hoorn, Boy Coordinator
 Sibbing, Bibian Conservation Technician / Frame Conservator (0,89 FTE)

Public Relations

Sevenstern, Barbara Head of Public Relations
 Borgstein, Geert-Jan Public Services and Internet Specialist (0,89 FTE)
 De Bruijn, Habiba Administrative Staff (0,44 FTE)
 Hoekstra, Ivo Webmaster (0,67 FTE)
 Hollen-de Korte, Simone Communication Specialist (0,67 FTE)
 Schreurs, Elske Marketing and PR Specialist
 Westgren, Pia Education Specialist (0,89 FTE)
 Van Deijk, Tessa Education Specialist (0,89 FTE)
 Van Wijngaarden, Roselien Communication Specialist (0,44 FTE)

Museum Educators

Bos, Susan
 Dijkstra, Marlies
 Kusters-Végh, Gerda
 Lustig, Marieke
 Spaans, Delia
 Van der Heijden, Ingrid
 Van der Molen, Carola
 Van Gendt, Caroline
 Vlasman, Laura
 Vrancken, Annetitte
 Willems, Djura
 Winklaar-de Prez, Shahaila

Facilities Management

Leijenaar, Michiel Head of Facilities Management
 Hoekstra, Ivo Systems Manager (0,33 FTE)
 De Wit, Jacqueline Facilities Management Specialist (0,89 FTE)

Security

16 staff members (operational manager, coordinator, 3 senior officers and 11 officers).

Gebouwbeheer en Techniek

Meijer MBA, ir. Jan Coördinator

Mahabier, Vinod Medewerker technische dienst

Steunstichtingen

Stichting Vrienden van het Mauritshuis

De Stichting Vrienden van het Mauritshuis heeft als doel het Mauritshuis te steunen bij aankopen en tentoonstellingen. De Stichting exploiteert de museumwinkel en is verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen van beeldmateriaal. Vele Vrienden zijn als vrijwilliger actief in het museum als rondleider, achter de informatiebalie of in de winkel. Dankzij deze activiteiten en de donaties van de Vrienden heeft de Stichting in het verslagjaar de tentoonstellingen *Leven in de brouwerij* mede en *Dalí ontmoet Vermeer* in zijn geheel kunnen steunen.

Organisatie

Het Algemeen Bestuur is op 31 maart, 30 juni, 19 september en 8 december bijeengekomen.

In 2011 was het bestuur als volgt samengesteld:

Jhr. mr. H.W.L. de Beaufort Voorzitter

Drs. D.F.R. Jacobovits de Szeged Penningmeester

Mr. J.R.E. Kielstra Secretaris

Mevrouw B.E.C. van Berckel Lid

De heer B.R. Semeijns de Vries van Doesburgh Lid

Building Management and Technical Services

Meijer, Jan, MBA Coordinator

Mahabier, Vinod Technical Services Staff

Supporting Foundations

Friends of the Mauritshuis Foundation

The Friends of the Mauritshuis Foundation supports the Mauritshuis with purchases and exhibitions. The Foundation runs the museum shop and is responsible for providing photographic materials. Many Friends volunteer at the museum, giving guided tours, staffing the information desk, or working at the shop. Thanks to these activities and donations from the Friends, the Foundation was able to sponsor the exhibition *Spice of Life* in part and *Dalí Meets Vermeer* in its entirety in the year under review.

Organisational Structure

The Governing Board met on 31 March, 30 June, 19 September, and 8 December.

Its members for 2011 were:

Jhr H.W.L. de Beaufort Chair

D.F.R. Jacobovits de Szeged Treasurer

J.R.E. Kielstra Secretary

B.E.C. van Berckel Member

B.R. Semeijns de Vries van Doesburgh Member

Mevrouw L.C.E. van Tets-van Tienhoven Lid
Mevrouw A. van der Vliet Lid

Vrijwilligers

Op 5 oktober werd voor alle vrijwilligers een uitstapje georganiseerd naar Antwerpen. In de ochtend werd een bezoek gebracht aan het 'vorstelyck huys', het na restauratie recent weer geopende Stads-paleis op de Meir. Na de lunch reed de bus naar het erfgoedforum Museum aan de Stroom (MAS). Hier kon iedereen op eigen gelegenheid het museum en de omgeving verkennen.

Op de ochtenden van 8, 9 en 10 november werd voor alle vrijwilligers en de vaste museummedewerkers een algemene verkoopdag gehouden, waarbij met een flinke korting op een aantal artikelen een goede omzet werd behaald.

Activiteiten

Het jaarlijkse donateursdiner vond plaats op 6 juni met een bezichtiging van *Leven in de brouwerij*. De opkomst was zeer groot.

De middaguurlezingen in de Gouden Zaal op de tweede dinsdag van de maand, verzorgd door

sprekers van binnen en buiten de organisatie, trokken weer volle zalen.

Gezelschap Jonge Vrienden

Het bestuur van het Gezelschap Jonge Vrienden heeft wederom drie zeer geslaagde avondbijeenkomsten in het Mauritshuis georganiseerd. Tijdens de lezing op 20 april was er een avondvullend programma rond de Steen-tentoonstelling. Tentoonstellingsconservator Ariane van Suchtelen gaf een uitgebreide toelichting op de getoonde schilderijen en restaurator Sabrina Meloni ging in dialoog over haar restauratie van twee schilderijen van Steen (zie ook pp. 34-37). Op 9 juni sprak de spraakmakende historicus Maarten van Rossem over het cultuurbeleid in de Verenigde Staten en Nederland. Voorafgaand aan de lezing vertelde directeur Emilie Gordenker over fondsenwerving voor het Mauritshuis. Bij deze lezing waren alumni van Amerikaanse universiteiten van de Ivy Circle te gast. Op donderdag 10 november sprak de in Nederland woonachtige Zweedse schilder Urban Larsson over zijn werk en zijn inspiratiebronnen. Voorafgaand aan en na afloop van alle lezingen was er voor de Jonge Vrienden de gelegenheid een drankje

L.C.E. van Tets-van Tienhoven Member
A. van der Vliet Member

Volunteers

On 5 October all the museum volunteers took an excursion to Antwerp. In the morning participants visited the 'vorstelyck huys', once the Palace on the Meir, which recently reopened following restoration. After lunch, the coach drove to the 'heritage forum' Museum aan de Stroom (MAS), where everyone had an opportunity to explore the museum and the surrounding area at their leisure.

On the mornings of 8, 9 and 10 November, a sale was held for all volunteers and the permanent staff of the museum, with large discounts on a number of items. The event generated considerable revenue.

Activities

The annual dinner for donors took place on 6 June, with a visit to the exhibition *Spice of Life*. The turnout was exceptionally high.

The midday lectures in the Golden Room on the second Tuesday of each month, given by

speakers from the Mauritshuis and elsewhere, continued to be very well attended.

Society of Young Friends

The Society of Young Friends once again organised three very successful evening events at the Mauritshuis in 2011. During the evening lecture on 20 April, the programme, which revolved around the Jan Steen exhibition, lasted the entire evening. The exhibition curator, Ariane van Suchtelen, gave a detailed talk on the paintings displayed in the show, and there was a dialogue with the conservator Sabrina Meloni about her restoration of two paintings by Steen (see also pp. 34-37). On 9 June the high-profile Dutch historian Maarten van Rossem gave a talk comparing the cultural policies of the United States and the Netherlands. Before this lecture, the director of the Mauritshuis, Emilie Gordenker, spoke about fundraising for the Mauritshuis. A number of alumni from the Ivy Circle, a community of Dutch alumni clubs of leading North American universities, were present as guests at this lecture. On Thursday 10 November, the Swedish painter Urban Larsson, who lives in the Netherlands, gave

te drinken in het museumcafé. Tevens konden zij de vaste collectie en tijdelijke tentoonstellingen in alle rust bezichtigen.

Organisatie

Het bestuur van het Gezelschap is als volgt samengesteld:

Mevrouw drs. A. van der Vliet Voorzitter

Mr. J. Polet Penningmeester

Ir. D. Beekhuis Secretaris

Mevrouw ir. J. Hazewinkel Lid

Mevrouw drs. W. Burgemeister Lid

Stichting de Johan Maurits Compagnie

Ten einde het Mauritshuis nu en in de toekomst blijvend te kunnen laten functioneren als een actief museum, dat meegaat met zijn tijd, beantwoordt aan de wensen van de bezoekers – zowel leken als specialisten – en voldoet aan de museale eisen van de eenentwintigste eeuw, is een degelijke financiële basis noodzakelijk. Daartoe is in 2002 de Stichting de Johan Maurits Compagnie opgericht. De opbrengsten uit dit beleggingsfonds worden primair aangewend voor het steunen van het Mauritshuis

in het algemeen en voor de volgende doelen in het bijzonder:

- educatie
- informatie
- restauratie
- publicaties
- verbetering presentatie
- kleinere tentoonstellingen en presentaties.

Organisatie

Het bestuur is als volgt samengesteld:

J.T. van Marle Voorzitter

E.A. de Mol van Otterloo Penningmeester (tot 12 oktober 2011)

A.Ph.J. de Haseth Möller Penningmeester (vanaf 12 oktober 2011)

Drs. A.A. van Dedem Secretaris

Mr. E.N. Heerema Lid

Er vonden twee bestuursvergaderingen plaats, op 18 maart en 12 oktober, waarvan één voltallig. Tijdens de vergadering van 12 oktober vond een bestuurswisseling plaats. Na twee bestuurstermijnen nam de heer E.A. de Mol van Otterloo afscheid als penningmeester om in die functie te worden opgevolgd door de heer A.Ph.J. de Haseth Möller. In het verslagjaar werden twee nieuwe begunstigers verwelkomd.

a talk on his work and his sources of inspiration. Before and after each of the lectures, the Young Friends had an opportunity to gather in the museum café for a drink. They were also able to view the permanent collection and the temporary exhibitions in a peaceful atmosphere.

Organisational Structure

The members of the Board of the Society are as follows:

A. van der Vliet Chair

J. Polet Treasurer

D. Beekhuis Secretary

J. Hazewinkel Member

W. Burgemeister Member

Johan Maurits Compagnie Foundation

For the Mauritshuis to remain an active, fully operational museum that keeps up with new developments, fulfils the expectations of its visitors (both the general public and specialists) and meets the requirements of a twenty-first-century museum, a solid financial foundation is essential. It is for this reason that the Johan Maurits Compagnie

Foundation was founded in 2002. The Compagnie's investment fund is used primarily to support the Mauritshuis in general and for the following purposes in particular:

- education
- information
- restoration
- publications
- improving presentation
- smaller-scale exhibitions and displays.

Organisational Structure

The members of the Board are as follows:

J.T. van Marle Chair

E.A. de Mol van Otterloo Treasurer (until 12 October 2011)

A.Ph.J. de Haseth Möller Treasurer (from 12 October 2011 onwards)

A.A. van Dedem Secretary

E.N. Heerema Member

Two Board meetings were held, on 18 March and 12 October. At one of these meetings, all members were present. During the meeting of 12 October, there was a change in the Board. Mr E.A. de Mol van Otterloo, having served for two terms as treasurer, stepped down and was succeeded in this position by

Voor een in memoriam van de heer M. Tabaksblat, lange tijd voorzitter van de Compagnie, zie pp. 16–17.

Activiteiten

Op 13–15 mei 2011 vond de tweejaarlijkse reis plaats. Na eerdere reizen naar Praag, Edinburgh en Londen, werd deze keer een bezoek gebracht aan een aantal privécollecties in Boston, Mass. In het Peabody Essex Museum, Salem, Mass., werd de tentoonstelling van de collectie van Eijk en Rose-Marie de Mol van Otterloo bezocht. Een minder uitgebreide versie van deze tentoonstelling was eerder in het Mauritshuis te zien.

Ter gelegenheid van *Dalí ontmoet Vermeer* werd een diner georganiseerd voor de begunstigers. Een inleiding op de tentoonstelling werd verzorgd door gastconservator dr. Carel Blotkamp.

De compagnie leverde financiële ondersteuning aan de volgende projecten:

- restauratie en technisch onderzoek van Jan Steens Doktersbezoek (zie pp. 34–37)
- restauratie en technisch onderzoek van Jan Steens ‘Wie een varken is, moet in het kot’

- productiekosten kinderprogramma *Klokhuis* (zie p. 61)
- aankoop opslagkast voor pastels
- behandeling van de lijst van Potters *Stier* (uitgevoerd in april 2012)
- conservation scientist voor maximaal 3 jaar (2011–2013)
- onderzoek collectiecatalogus genrestukken (zie p. 49)
- wekelijks verse bloemdecoraties in het Mauritshuis (tot in april 2012)
- ontwerpkosten voor nieuwe vitrines, schotten en zitgelegenheid na renovatie Mauritshuis (2014).

American Friends of the Mauritshuis

De stichting American Friends of the Mauritshuis ondersteunt het Mauritshuis op diverse terreinen. Tot de belangrijkste behoort de uitreiking van beurzen aan Amerikaanse studenten die Nederlandse of Vlaamse kunst willen bestuderen in Nederland. De American Friends zijn actief sinds 1982.

Organisatie

Mevrouw M. Mosler Voorzitter
E. Detiger Penningmeester

Mr A.Ph.J. de Haseth Möller. Two new benefactors were welcomed in the year under review.

For an obituary for Mr M. Tabaksblat, who chaired the Compagnie's Board for many years, see pp. 16–17.

Activities

The biennial trip for the Compagnie's benefactors took place on 13–15 May 2011. Following earlier trips to Prague, Edinburgh, and London, this year the participants went to Boston, Massachusetts, to see a number of private collections. They also visited the exhibition of the Eijk and Rose-Marie de Mol van Otterloo collection at the Peabody Essex Museum in Salem, a smaller version of which had previously been on show at the Mauritshuis.

A dinner was organised for the benefactors on the occasion of *Dalí Meets Vermeer*. Guest curator Dr Carel Blotkamp gave an introductory talk on the exhibition.

The Compagnie provided support for the following activities:

- restoration and technical examination of Jan Steen's *Doctor's Visit* (see pp. 34–37)
- restoration and technical examination of Jan Steen's 'A Pig Belongs in the Sty'
- production costs for a broadcast for the children's TV show *Klokhuis* (see p. 61)
- a storage cupboard for pastels
- the treatment of the frame of *Potter's Bull*
- funding of a conservation scientist for a maximum of three years (2011–2013)
- the collection catalogue of genre pieces (see p. 49)
- fresh weekly floral decorations in the Mauritshuis (until April 2012)
- costs of designing new display cases, partitions and seating following the renovation of the Mauritshuis (2014)

American Friends of the Mauritshuis

The American Friends of the Mauritshuis Foundation support the museum in diverse ways. Among the most important is their scholarship programme for American students who wish to study Dutch or Flemish art in the Netherlands. The American Friends have been active since 1982.

Dr. O. Naumann *Secretaris*
N. Dekking *Lid*
Dr. W. Liedtke *Lid*
Mevrouw R.-M. de Mol van Otterloo *Lid*
P. Sutton *Lid*
Mevrouw S. Weatherbie *Lid*
Het Mauritshuis herdenkt in grote dankbaarheid
Hans Edersheim (1923–2011), bestuurslid van de
American Friends van 1993 tot 2010.

In 2011 trad mevrouw T. Stack terug als
bestuurslid.

Activiteiten

Het veilinghuis Sotheby's in New York organiseerde
een speciaal sponsordiner 'in honour of Emilie
Gordenker', directeur van het Mauritshuis, op 24
januari 2011.

Het American Friends Advanced Internship
stelde twee Amerikaanse studenten in staat een stage
van een half jaar te vervullen in het restauratieatelier
van het Mauritshuis (zie p. 50).

Dankzij de steun van de American Friends
werden schilderijen van Mor en Rembrandt
voorzien van een nieuwe lijst (zie p. 52).

Het bruikleen aan het Mauritshuis van het in 1999
aan de stichting geschonken landschap van Salomon
van Ruysdael werd in het verslagjaar voortgezet.

De Stichting leverde traditiegetrouw een
bijdrage aan de vertaalkosten van het Nederlands-
en Engelstalige bulletin *Mauritshuis in focus*.

In het verslagjaar werden regelmatig e-nieuws-
bulletins aan de leden rondgestuurd.

Dutch Masters Foundation

Het Mauritshuis heeft met het Nederlands
Danstheater en het Koninklijk Concertgebouw-
orkest de krachten gebundeld in een nieuwe
vriendenvereniging in Engeland: de Dutch
Masters Foundation. De stichting heeft in het
eerste volle jaar van haar bestaan kostendekkend
gefunctioneerd. Op 7 juni wijdde *de Volkskrant*
een bijdrage aan de nieuwe donateursvereniging,
die uniek is in Nederland en daarbuiten. Per 31
december 2011 telde de stichting 25 particuliere
leden en twee bedrijfslidmaatschappen. Het bestuur
wordt gevormd door de heren Steven Kaempfer
(voorzitter), Brian Capstick, Gerlach Jacobs en
mevrouw Rose Damen (leden).

Organisational Structure

M. Mosler *Chair*
E. Detiger *Treasurer*
Dr O. Naumann *Secretary*
N. Dekking *Member*
Dr W. Liedtke *Member*
R.-M. de Mol van Otterloo *Member*
P. Sutton *Member*
S. Weatherbie *Member*

The Mauritshuis remembers with immense
gratitude Hans Edersheim (1923–2011), member
of the board of the American Friends from 1993
to 2010.

In 2011 Ms T. Stack stepped down as a member
of the board. The museum wishes to thank her for
the work she did in this position.

Activities

Sotheby's auction house in New York organised
a special sponsors' dinner in honour of Emilie
Gordenker, director of the Mauritshuis, on 24
January 2011.

Thanks to the American Friends Advanced
Internship, two American students were able to

work at the Mauritshuis conservation studio for six
months as interns (see p. 50).

The support of the American Friends also
made it possible to furnish paintings by Mor and
Rembrandt with new frames (see p. 52).

The loan to the Mauritshuis of the landscape
by Salomon van Ruysdael that was donated to the
Foundation in 1999 was extended in the year under
review.

The American Friends continued their
contributions to the translation costs of the Dutch
and English-language bulletin *Mauritshuis in focus*.

In the year under review, members were sent
regular e-news bulletins.

Dutch Masters Foundation

The Mauritshuis has joined forces with the
Nederlands Dans Theater and the Royal Concert-
gebouw Orchestra to form a new association for
friends in Britain: the Dutch Masters Foundation.
In the first full year of its existence, the Foundation
already generated enough funds to cover its costs.
On 7 June, the Dutch daily newspaper *de Volkskrant*
devoted an article to the new donors' society,

Bijeenkomsten voor begunstigers werden in Londen georganiseerd op 1 februari (ING Collection), 20 juni (Home House) en op 26 september (Sotheby's). Het jaardiner vond plaats op 28 november in de Dulwich Picture Gallery. Naar aanleiding van dit diner besteedde NRC *Handelsblad* op 29 november op de voorpagina aandacht aan de vereniging. Speciale aandacht ging uit naar de bijzondere avond, waar Nederlandse kunst van wereldniveau werd getoond.

Het Mauritshuis zal de beschikbare fondsen inzetten voor het bouwproject *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*, met name educatieprojecten. Meer informatie over het initiatief is te vinden op www.dutchmasters.org.uk en in de speciaal uitgegeven folder.

which is a unique initiative, in the Netherlands and internationally. As of 31 December 2011, the Foundation had 25 private members and two corporate memberships. Its board consists of Steven Kaempfer (chair), and the members Brian Capstick, Gerlach Jacobs, and Rose Damen.

Meetings for benefactors were organised in London on 1 February (ING Collection), 20 June (Home House), and 26 September (Sotheby's). The annual dinner was held on 28 November at Dulwich Picture Gallery. In connection with this dinner, the Dutch daily newspaper NRC *Handelsblad* drew attention to the society on its front page on 29 November. Particular attention focused on this unique evening, during which outstanding Dutch art was displayed.

The Mauritshuis will use the funds made available for the renovation and expansion project *Mauritshuis Building for the Future*, most notably for educational projects. More information about this initiative can be found at www.dutchmasters.org.uk and in the brochure published especially for the occasion.

Bruikleenverkeer

In 2011 zijn 24 schilderijen in kortstondig bruikleen uitgeleend aan tentoonstellingen; ruim 180 schilderijen en 10 beelden uit de vaste verzameling zijn in langdurig bruikleen afgestaan aan musea en instellingen in binnen- en buitenland.

Willem de Rooij: *Intolerance*

Berlijn, Neue Nationalgalerie

september 2010 – januari 2011

Melchior d'Hondecoeter, *De raaf wordt beroofd van de veren waarmee hij zich had getooid*, inv. 59

The World of Lucas Cranach

Brussel, Bozar Paleis voor Schone Kunsten

oktober 2010 – januari 2011

Lucas Cranach de Jonge, *Portret van een man met een rode baard*, inv. 890

Van Eyck tot Dürer

Brugge, Groeningemuseum

oktober 2010 – januari 2011

Dirk Bouts (omgeving van), *De opstanding van Christus*, inv. 762

Loans

In 2011 there were 24 outgoing short-term loans of paintings for exhibitions; more than 180 paintings and 10 sculptures from the permanent collection have been placed on long-term loan at museums and other institutions in the Netherlands and abroad.

Willem de Rooij: *Intolerance*

Berlin, Neue Nationalgalerie

September 2010 – January 2011

Melchior d'Hondecoeter, *The Raven Robbed of the Feathers He Wore to Adorn Himself*, inv. no. 59

The World of Lucas Cranach

Brussels, Bozar Centre for Fine Arts

October 2010 – January 2011

Lucas Cranach the Younger, *Portrait of a Man with a Red Beard*, inv. no. 890

Van Eyck to Dürer

Bruges, Groeningemuseum

October 2010 – January 2011

Hans Memling, *Portret van een man uit de familie Lespinette*, inv. 595

Michel Sittow, *Portret van een man*, inv. 832

Jan Gossaert's Renaissance

New York, The Metropolitan Museum of Art

oktober 2010 – januari 2011

Londen, The National Gallery

februari – mei 2011

Jan Gossaert, *Madonna met kind*, inv. 830

Jan Gossaert (toegeschreven aan), *Portret van Floris van Egmond*, inv. 841

Lust und Laster: Die sieben Todsünden von Dürer bis Nauman

Bern, Kunstmuseum

oktober 2010 – februari 2011

Gerrit van Honthorst, *Oude vrouw met munt (Avaritia)*,
bruikleen particulier

Hans Holbein d. Ä.: Die Graue Passion in ihrer Zeit

Stuttgart, Staatsgalerie

november 2010 – maart 2011

Aert van den Bossche (toegeschreven aan), *Augustinus offert aan een afgod van de Manicheeërs (?)*, inv. 844

Smakelijk eten!

Hoorn, Westfries Museum

december 2010 – maart 2011

Abraham van Beyeren, *Pronkstilleven*, inv. 1056

The Young Vermeer

Edinburgh, National Gallery of Scotland

december 2010 – maart 2011

Johannes Vermeer, *Diana en haar nimfen*, inv. 406

Gabriël Metsu 1629–1667

Amsterdam, Rijksmuseum

december 2010 – maart 2011

Washington, National Gallery of Art

april – juli 2011

Gabriël Metsu, *Een jonge vrouw die muziek schrijft*, inv. 94

The Golden Age of Dutch Painting: Masterpieces from the Rijksmuseum Amsterdam

Doha, Museum of Islamic Art

maart – juni 2011

Michael Sweerts, *De damspelers*, inv. 1121

Dirk Bouts (circle of), *The Resurrection of Christ*, inv. no. 762
Hans Memling, *Portrait of a Man from the Lespinette Family*, inv. no. 595
Michel Sittow, *Portrait of a Man*, inv. no. 832

Jan Gossaert's Renaissance

New York, The Metropolitan Museum of Art

October 2010 – January 2011

London, The National Gallery

February – May 2011

Jan Gossaert, *Madonna and Child*, inv. no. 830

Jan Gossaert (attributed to), *Portrait of Floris van Egmond*, inv. no. 841

Lust und Laster: Die sieben Todsünden von Dürer bis Nauman

Bern, Kunstmuseum

October 2010 – February 2011

Gerrit van Honthorst, *Old Woman Examining a Coin (Avarice)*, on loan from a private collection

Hans Holbein d. Ä.: Die Graue Passion in ihrer Zeit

Stuttgart, Staatsgalerie

November 2010 – March 2011

Aert van den Bossche (attributed to), *Augustine Sacrificing to an Idol of the Manicheans (?)*, inv. no. 844

Smakelijk Eten: Food and Drink in the Golden Age

Hoorn, Westfries Museum

December 2010 – March 2011

Abraham van Beyeren, *Banquet Still Life*, inv. no. 1056

The Young Vermeer

Edinburgh, National Gallery of Scotland

December 2010 – March 2011

Johannes Vermeer, *Diana and Her Nymphs*, inv. no. 406

Gabriël Metsu 1629–1667

Amsterdam, Rijksmuseum

December 2010 – March 2011

Washington, National Gallery of Art

April – July 2011

Gabriël Metsu, *A Young Woman Composing Music*, inv. no. 94

The Golden Age of Dutch Painting: Masterpieces from the Rijksmuseum Amsterdam

Doha, Museum of Islamic Art

March – June 2011

Portraits de la pensée

Lille, Palais des Beaux-Arts

maart – juni 2011

Johannes Moreelse, *Democritus, de lachende filosoof*, inv. 705*Leonardo des Nordens: Joos van Cleve*

Aken, Suermondt-Ludwig-Museum

maart – juni 2011

Joos van Cleve (atelier), *Christus en Johannes de Doper als kinderen*, inv. 348*Caravaggio and his Followers in Rome*

Ottawa, National Gallery of Canada

juni – september 2011

Fort Worth, Kimbell Art Museum

oktober 2011 – januari 2012

Hendrick ter Brugghen, *De bevrijding van Petrus*, inv. 966*Vermeer's Women: Secrets and Silence*

Cambridge, The Fitzwilliam Museum

september 2011 – januari 2012

Gerard ter Borch, *Handwerkende vrouw bij een wieg*, inv. 1133Jacob Ochtervelt, *De visverkoper*, inv. 195*Aan God gehecht: Het verhaal van de moderne devotie*

Zwolle, Paleis aan de Blijmarkt

oktober 2011 – januari 2012

Dirk Bouts (omgeving van), *De opstanding van Christus*, inv. 762*De Gouden Eeuw viert feest*

Haarlem, Frans Hals Museum

november 2011 – mei 2012

Pieter Codde, *Vrolijk gezelschap met gemaskerde dansers*, inv. 392Cornelis de Man, *'La main chaude'*, inv. 91Adriaen Hanneman, *Postuum portret van Maria I Stuart met een dienstbode*, inv. 429*Het Bloemaert effect: Kleur en compositie in de Gouden Eeuw*

Utrecht, Centraal Museum

november 2011 – februari 2012

Abraham Bloemaert, *Theagenes ontvangt de erepalm van Chariclea*, inv. 16Abraham Bloemaert, *Feestmaal der goden*, inv. 1046Michael Sweerts, *The Draughts Players*, inv. no. 1121*Portraits de la pensée*

Lille, Palais des Beaux-Arts

March – June 2011

Johannes Moreelse, *Democritus, the Laughing Philosopher*, inv. no. 705*Leonardo des Nordens: Joos van Cleve*

Aachen, Suermondt-Ludwig Museum

March – June 2011

Joos van Cleve (studio of), *Christ and John the Baptist as Children*, inv. no. 348*Caravaggio and his Followers in Rome*

Ottawa, National Gallery of Canada

June – September 2011

Fort Worth, Kimbell Art Museum

October 2011 – January 2012

Hendrick ter Brugghen, *The Liberation of Peter*, inv. no. 966*Vermeer's Women: Secrets and Silence*

Cambridge, Fitzwilliam Museum

September 2011 – January 2012

Gerard ter Borch, *Woman Sewing by a Cradle*, inv. no. 1133
Jacob Ochtervelt, *The Fishmonger*, inv. no. 195*Attached to God: The Story of the Devotio Moderna*

Zwolle, Paleis aan de Blijmarkt

October 2011 – January 2012

Dirk Bouts (circle of), *The Resurrection of Christ*, inv. no. 762*Celebrating in the Golden Age*

Haarlem, Frans Hals Museum

November 2011 – May 2012

Pieter Codde, *Merry Company with Masked Dancers*, inv. no. 392Cornelis de Man, *'La main chaude'*, inv. no. 91Adriaen Hanneman, *Posthumous Portrait of Mary I Stuart with a Servant*, inv. no. 429*The Bloemaert Effect: Colour and Composition in the Golden Age*

Utrecht, Centraal Museum

November 2011 – February 2012

Abraham Bloemaert, *Theagenes Receiving the Palm of Honour from Chariclea*, inv. no. 16Abraham Bloemaert, *A Feast of the Gods*, inv. no. 1046

Objecten geleend voor tentoonstellingen en presentaties

Voor *Made in Holland* werden 44 schilderijen en 1 boek in bruikleen ontvangen van een Amerikaanse particuliere verzameling; zie *Made in Holland*, Den Haag-Zwolle 2010.

Voor *Leven in de brouwerij* werden 6 schilderijen in bruikleen ontvangen van musea en particulieren; zie *Jan Steen in het Mauritshuis*, Den Haag-Zwolle 2011.

Voor *Dalí ontmoet Vermeer* werden 11 schilderijen in bruikleen ontvangen van Nederlandse musea; zie *Dalí ontmoet Vermeer: Moderne meesters te gast*, Den Haag 2011.

In langdurig bruikleen ontvangen schilderijen Particuliere verzamelingen

Joachim Beuckelaer, *Keukenscène met Christus en de Emmaüsgangers*, inv. 965 (sinds 1960)

Gerard ter Borch, *Portret van Caspar van Kinschot*, inv. 1050 (sinds 1975)

Caspar Netscher, *Bellenblazende jongen* (sinds 2011)

Cornelis Vroom, *Rivierlandschap gezien door bomen*, inv. 1156 (sinds 2007)

In duurzaam bruikleen van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis

Jan Asselijn, *Gefantaseerd Italiaans landschap*, inv. 950 (sinds 1962)
Balthasar van der Ast, *Bloemen in een Wan-Li vaas en schelpen*, inv. 1108 (sinds 1996)

Jan de Bray, *De aanbidding der herders*, inv. 1110 (sinds 1997)

Jacob van Campen, *Dubbelportret van Constantijn Huygens en Suzanna van Baerle*, inv. 1089 (sinds 1992)

Albert Eckhout (toegeschreven aan), *Twee Braziliaanse schildpadden*, inv. 957 (sinds 1963)

Martinus Josephus Geeraerts (trant van), *Spelende putti*, inv. 1119 (sinds 2000)

Arent de Gelder, *Het loflied van Simeon*, inv. 1047 (sinds 1987)

Jan Davidsz de Heem, *Vaas met bloemen*, inv. 1099 (sinds 1993)

Jan van Huysum, *Arcadisch landschap met borstbeeld van Flora*, inv. 1113 (sinds 1997)

Jan van Huysum, *Arcadisch landschap met de genezing van een verlamde door Petrus en Johannes*, inv. 1114 (sinds 1997)

Pieter Post, *Duinlandschap met hooischelf*, inv. 970 (sinds 1975)

Salomon van Ruysdael, *Rivieroever met geboomte*, inv. 941 (sinds 1960)

Johannes Thopas, *Portret van een overleden meisje, waarschijnlijk Catharina Margaretha van Valkenburg*, inv. 1159 (sinds 2008)

Objects Received on Loan for Exhibitions and Displays

For *Made in Holland*, 44 paintings and 1 book were received on loan from an American private collection; see *Made in Holland*, The Hague-Zwolle 2010.

For *Spice of Life*, 6 paintings were received on loan from museums and private collections; see *Jan Steen in the Mauritshuis*, The Hague-Zwolle 2011.

For *Dalí Meets Vermeer*, 11 paintings were received on loan from Dutch museums; see *Dalí Meets Vermeer: Modern Masters Come to Visit*, The Hague 2011.

Paintings Received on Long-Term Loan Private Collections

Joachim Beuckelaer, *Kitchen Scene with Christ at Emmaus*, inv. no. 965 (since 1960)

Gerard ter Borch, *Portrait of Caspar van Kinschot*, inv. no. 1050 (since 1975)

Caspar Netscher, *A Boy Blowing Bubbles* (since 2011)

Cornelis Vroom, *River Landscape, Seen through Trees*, inv. no. 1156 (since 2007)

On Long-Term Loan from the Friends of the Mauritshuis Foundation

Jan Asselijn, *Imaginary Italian Landscape*, inv. no. 950 (since 1962)
Balthasar van der Ast, *Flowers in a Wan-Li Vase, with Shells*, inv. no. 1108 (since 1996)

Jan de Bray, *The Adoration of the Shepherds*, inv. no. 1110 (since 1997)

Jacob van Campen, *Double Portrait of Constantijn Huygens and Suzanna van Baerle*, inv. no. 1089 (since 1992)

Albert Eckhout (attributed to), *Two Brazilian Tortoises*, inv. no. 957 (since 1963)

Martinus Josephus Geeraerts (manner of), *Putti at Play*, inv. no. 1119 (since 2000)

Arent de Gelder, *Simeon's Song of Praise*, inv. no. 1047 (since 1987)

Jan Davidsz de Heem, *Vase with Flowers*, inv. no. 1099 (since 1993)

Jan van Huysum, *Arcadian Landscape with a Bust of Flora*, inv. no. 1113 (since 1997)

Jan van Huysum, *Arcadian Landscape with the Healing of the Lame Man by Saints Peter and John*, inv. no. 1114 (since 1997)

Pieter Post, *Dune Landscape with Haystack*, inv. no. 970 (since 1975)

Salomon van Ruysdael, *River Bank with Old Trees*, inv. no. 941 (since 1960)

Cornelis Troost, *Allegorie op de oorlog met Frankrijk in 1747*, inv. 1034 (sinds 1980)

Jan Baptist Weenix, *Dode patrijs, hangend aan een spijker*, inv. 940 (sinds 1960)

Naast deze schilderijen heeft het museum ook diverse meubelen en een brief van Johan Maurits van Nassau-Siegen aan Constantijn Huygens (inv. 1130) in duurzaam bruikleen.

In bruikleen van de American Friends of the Mauritshuis

Salomon van Ruysdael, *Gezicht op Beverwijk vanaf het Wijkmeer*, inv. 1117 (sinds 2000)

Beëindigde bruiklenen

Adriaen Coorte, *Stilleven met asperges en fruit* (sinds 2010)

Pieter Saenredam, *Het schip van de Utrechtse Buurkerk, gezien van noord naar zuid* (sinds 2004)

Jan Steen, *Mozes en de kroon van de farao* (sinds 2008, aangekocht in 2011)

Michael Sweerts, *Een jonge dienstmeid* (sinds 2000)

Schilderijen overgedragen aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Johannes Verspronck, *Portret van André de Villepontoux*, inv. 948 (sinds 1961)

Johannes Verspronck, *Portret van Maria Hammius*, inv. 949 (sinds 1961)

Johannes Thopas, *Portrait of a Deceased Girl, Probably Catharina Margaretha van Valkenburg*, inv. no. 1159 (since 2008)
Cornelis Troost, *Allegory on the War with France in 1747*, inv. no. 1034 (since 1980)
Jan Baptist Weenix, *Dead Partridge, Hanging on a Nail*, inv. no. 940 (since 1960)

Along with these paintings, the museum also has assorted furniture and a letter from Johan Maurits van Nassau-Siegen to Constantijn Huygens (inv. no. 1130) on long-term loan.

On Loan from the American Friends of the Mauritshuis

Salomon van Ruysdael, *View of Beverwijk from the Wijkmeer*, inv. no. 1117 (since 2000)

Loans Returned by the Mauritshuis

Adriaen Coorte, *Still Life with Asparagus and Fruit* (since 2010)

Pieter Saenredam, *The Nave of the Utrecht Buurkerk, Seen from North to South* (since 2004)

Jan Steen, *Moses and Pharaoh's Crown* (since 2008, purchased in 2011)

Michael Sweerts, *A Young Maidservant* (since 2000)

Paintings Transferred to the Netherlands Cultural Heritage Agency

Johannes Verspronck, *Portrait of André de Villepontoux*, inv. no. 948 (since 1961)

Johannes Verspronck, *Portrait of Maria Hammius*, inv. no. 949 (since 1961)

Verkort financieel verslag 2011

75

Summary Financial Report
2011

Balans per 31 december 2011 en per 31 december 2010

Bedragen in duizenden euro's

Activa

	per 31 december 2011	per 31 december 2010
Immateriële vaste activa		
1 Activa in ontwikkeling	-	-
Materiële vaste activa		
1 Gebouwen		
2 Collectie		
3 Inventarisgoederen	354	437
Totaal vaste activa	354	437
Vlottende activa		
1 Voorraden		
- Catalogi	31	50
- Onderhanden werk	-	-
	31	50
2 Vorderingen		
- Debiteuren	813	479
- Belastingen en sociale premies	116	119
- Overige vorderingen en Overlopende activa	1.054	903
- Vordering 'achterstallige afschrijvingen OCW'	25	46
	2.008	1.547
3 Effecten	203	223
4 Liquide middelen	12.356	14.548
Totaal vlottende activa	14.598	16.368
Totaal activa	14.952	16.805

Balance Sheet as at 31 December 2011 and as at 31 December 2010

Figures expressed in thousands of euros

	31 December 2011	31 December 2010
Assets		
Intangible Fixed Assets		
1 Assets in Development	-	-
Tangible Fixed Assets		
1 Real Property		
2 Collection		
3 Equipment	354	437
Total Fixed Assets	354	437
Current Assets		
1 Stock		
- Catalogues	31	50
- Work in Progress	-	-
	31	50
2 Accounts Receivable		
- Debtors	813	479
- Tax and social security contributions	116	119
- Other Receivables and Accrued Income	1,054	903
- Receivable: 'Ministry Make-up Deductions'	25	46
	2,008	1,547
3 Securities	203	223
4 Liquid Assets	12,356	14,548
Total Current Assets	14,598	16,368
Total Assets	14,952	16,805

Passiva

	per 31 december 2011	per 31 december 2010
Eigen vermogen		
1 Algemene reserve	3.415	3.406
2 Bestemmingsreserves		
– Vervangingsreserve bedrijfsinstallaties	178	187
– Activa doelstelling	152	194
– Activa bedrijfsvoering	231	289
– Overige bestemmingsreserves	550	570
3 Vastgelegd vermogen		
– Bestemmingsfonds BGL	2.775	2.719
– Bestemmingsfonds Bouw	100	50
– Bestemmingsfonds OCW	1.237	1.946
Totaal eigen vermogen	8.638	9.361
Aankoopfonds	3.169	5.292
Voorzieningen		
1 Voorziening overgangsregeling prepensioen	232	279
2 Overige voorzieningen	18	64
Totaal voorzieningen	250	343
Schulden op lange termijn		
1 Kredietinstellingen	–	–
2 Overige langlopende schulden	90	–
Schulden op korte termijn		
1 Kredietinstellingen	–	–
2 Crediteuren	526	682
3 Belastingen en sociale premies	102	90
4 Overige schulden en overlopende passiva	2.177	1.037
Totaal schulden	2.895	1.809
Totaal passiva	14.952	16.805

Liabilities

	31 December 2011	31 December 2010
Own Capital		
1 General Reserve	3,415	3,406
2 Special Reserves		
– Replacement Reserve for Technical Facilities	178	187
– For Museum's Objectives	152	194
– For Operations	231	289
– Other Special Reserves	550	570
3 Tied-up Capital		
– Special BankGiro Loterij Fund	2,775	2,719
– Special Building Project Fund	100	50
– Special Ministry Fund	1,237	1,946
Total Own Capital	8,638	9,361
Fund for Purchases	3,169	5,292
Provisions		
1 Transitional Pre-pension Provision	232	279
2 Other Provisions	18	64
Total Provisions	250	343
Long-Term Debt		
1 Credit Institutions	–	–
2 Other Long-Term Debts	90	–
Current Debt		
1 Credit Institutions	–	–
2 Creditors	526	682
3 Tax and social security contributions	102	90
4 Other Debts and Accrued Liabilities	2,177	1,037
Total Debt	2,895	1,809
Total Liabilities	14,952	16,805

Staat van baten en lasten 2011 en 2010

Bedragen in duizenden euro's

Baten

	2011	2010
Subsidie	5.016	4.790
Entreegelden	2.000	1.774
Sponsorgelden	204	591
Scheningen	2.279	1.906
Opbrengst verkopen	48	53
Doorberekende kosten	84	84
Overige opbrengsten	70	69
Totaal baten	9.701	9.267

Lasten

Personeelskosten

Salariskosten	2.817	2.636
Inhuur derden	411	466
Opleidingskosten	19	18
Overige personeelskosten	132	148

Totaal personeelskosten

3.379 3.268

Afschrijvingen

Inventaris bedrijfsvoering	105	98
Museale inventaris	35	39

Totaal afschrijvingen

140 137

Overige lasten

Aankopen	4.251	-
Huisvestingskosten	1.534	1.539
Organisatiekosten	2.101	1.496
Activiteitskosten	1.358	1.089

Totaal overige kosten

9.244 4.124

Totaal lasten

12.763 7.529

Statement of Income and Expenditure for 2011 and 2010

Figures expressed in thousands of euros

	2011	2010
Income		
Grant	5,016	4,790
Admission Fees	2,000	1,774
Sponsorship	204	591
Gifts	2,279	1,906
Sale Revenues	48	53
Passed-on Costs	84	84
Other Revenue	70	69
Total Income	9,701	9,267
Expenditure		
Staff Expenditure		
Regular Staff	2,817	2,636
Temporary Staff	411	466
Training Costs	19	18
Other Staff Expenditure	132	148
Total Staff Expenditure	3,379	3,268
Depreciation		
Operational Equipment	105	98
Museum Inventory	35	39
Total Depreciation	140	137
Other Expenditure		
Acquisitions	4,251	-
Premises Costs	1,534	1,539
Organisational Costs	2,101	1,496
Activity Costs	1,358	1,089
Total Other Expenditure	9,244	4,124
Total Expenditure	12,763	7,529

Baten en lasten uit gewone bedrijfsvoering

	2011	2010
Totaal baten	9.701	9.267
Totaal lasten	12.763	7.529
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	- 3.062	1.738

Financiële baten en lasten

Rentebaten	231	251
Rentelasten	-	-
Effecten	- 15	14
Totaal financiële baten en lasten	216	265
Mutatie aankoopfonds	2.123	- 1.693
Exploitatieresultaat	- 723	310

Income and Expenditure from Ordinary Operations

	2011	2010
Total Income	9,701	9,267
Total Expenditure	12,763	7,529
Balance from Ordinary Operations	- 3,062	1,738

Financial Income and Expenditure

Interest Income	231	251
Interest Charges	-	-
Securities	- 15	14
Total Financial Income and Expenditure	216	265
Change in Reserve Fund for Purchases	2,123	- 1,693
Net Operating Result	- 723	310

Toelichting behorende bij de balans van 31 december 2011

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgesteld conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende instellingen en de regelgeving van het Ministerie van OCW.

Vaste activa zijn gewaardeerd tegen de historische kostprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Voorraden handelsgoederen worden gewaardeerd tegen de laatst betaalde inkoopprijs of lagere marktwaarde. Effecten worden gewaardeerd tegen marktwaarde waarbij de effectenportefeuille als één geheel wordt beschouwd. Pensioensvoorzieningen zijn gewaardeerd tegen contante waarde. De overige posten zijn gewaardeerd tegen nominale waarde eventueel onder aftrek van een voorziening voor verliezen.

De baten en lasten zijn toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Het resultaat op een project wordt verantwoord volgens de 'percentage-of-completion' methode. Voor verliezen op projecten worden, op het moment dat deze bekend zijn, voorzieningen getroffen.

Bedragen zijn afgerond op duizenden euro.

Activa

Materiële vaste activa

1 & 2 Gebouwen en Collectie

De posten Gebouwen en Collectie zijn niet op de balans gewaardeerd. Het Mauritshuis en de Galerij Prins Willem V zijn eigendom van het Rijk. Ook de collectie is voor het grootste deel rijkseigendom. Een deel van de collectie is – onder andere van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis – in duurzaam bruikleen verkregen.

3 Inventarisgoederen

In 2011 is voor € 36.900 geïnvesteerd. Aanschaffingen boven € 1.000 worden als investeringen op de balans geactiveerd.

De waarde van Materiële vaste activa die wordt aangewend in het kader van de museumdoelstelling is € 123.300 op 31 december. De waarde van Materiële vaste activa die wordt aangewend in het kader van de bedrijfsvoering is € 231.000.

Vlottende activa

1 Voorraden Catalogi

De huidige administratieve voorraad wordt

Notes Accompanying The Balance Sheet Of 31 December 2011

Accounting Principles

The presentation of data in the annual accounts is based on the Accounting Standards for Fund-raising Institutions and further rules issued by the Ministry of Education, Culture and Science.

Fixed assets are valued at historical cost less cumulative depreciation. The stock of merchandise is valued at the latest purchase price or, if lower, the market value. Securities are valued at market value, with the entire securities portfolio considered as a whole. Pension provisions are valued at present value. The other items are valued at nominal value, with the deduction of a provision for losses in some cases.

Income and expenditure are attributed to the year to which they relate. Profit or loss from projects is accounted for using the percentage-of-completion method. Provision is made for losses on projects at such time as those losses become known.

Figures are rounded to the nearest thousand euros.

Assets

Tangible Fixed Assets

1 & 2 Real Property and Collection

The two items under Tangible Fixed Assets have not been assigned a value on the balance sheet. The Mauritshuis and Prince William V Gallery are the property of the State. The collection too is largely State property. Part of the collection is on long-term loan to the museum from the Friends of the Mauritshuis Foundation and other parties.

3 Equipment

In 2011 investments of € 36,900 were made. Purchases costing € 1,000 or more are entered as investments on the balance sheet.

The value of the tangible fixed assets used in connection with the museum objectives is € 123,300 as at 31 December. The value of the tangible fixed assets used for operations is € 231,000.

Current Assets

1 Stock Catalogues

The stock currently on record consists of various

gevormd door diverse tentoonstellingscatalogi en algemene publicaties zoals Mauritshuis: Een vorstelijke verzameling en speciale uitgaven zoals de serie *In het Mauritshuis*. De totale waarde van de voorraden is € 31.000.

De voorraden catalogi worden volledig aangewend in het kader van de museumdoelstelling.

2 *Vorderingen* *Debiteuren en overlopende activa*
Een groot deel hiervan bestaat uit vorderingen in verband met de aankoopbedragen van de BankGiro Loterij voor een bedrag van € 523.000, dit bedrag heeft betrekking op het 3e en 4e kwartaal en wordt in 2012 ontvangen. In december is een bedrag van € 500.000 onder debiteuren verantwoord dat begin januari 2012 ontvangen is. Vooruit gemaakte kosten voor de renovatie bedragen € 269.000. De rente over 2011 wordt begin januari 2012 ontvangen en is onder de overige vorderingen verantwoord.

2 *Vorderingen* *Vordering 'achterstallige afschrijving' OCW*
De vordering op het Ministerie van OCW is in 2011 verlaagd met € 21.000. Dit bedrag is begrepen in de jaarlijkse bijdrage van het Ministerie van OCW

en is tevens in mindering gebracht op de Reserve 'Achterstallige afschrijvingen' (zie Eigen Vermogen).

3 Effecten

In 2011 is de waarde van de aandelen afgenomen. Per 31 december 2011 is de waarde € 203.000. Er is een ongerealiseerd verlies van € 20.000.

4 Liquide middelen

De saldi op balansdatum van de buitenlandse valutarekeningen zijn opgenomen tegen de op dat moment geldende wisselkoers.

Passiva

Eigen vermogen

Het Eigen Vermogen van het Mauritshuis bedroeg op 31 december 2011 € 8.638.000. Dit is een daling t.o.v. 2010 van € 723.000 en komt voornamelijk door gemaakte kosten voor het bouwproject *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*. Het Bestemmingsfonds OCW bestaat uit niet besteed subsidiegeld.

Het resultaat is als volgt verdeeld:

exhibition catalogues and general publications such as *A Princely Collection* and special publications such as the *In the Mauritshuis* series. The total value of the stock of catalogues is € 31,000.

The stock of catalogues is used entirely in connection with the museum's objectives.

2 *Accounts Receivable* *Debtors and Accrued Income*
The item consists in large part of receivables in connection with purchase funding from the BankGiro Loterij (€ 523,000), which relates to the third and fourth quarters and will be received in 2012. A payment of € 500,000 received in early January 2012 was reported in December under the heading of Debtors. Advance costs for the renovation amount to € 269,000. The interest for 2011 will be received in January 2012 and has been reported under the heading of Other Receivables.

2 *Accounts Receivable* *Receivable: 'Ministry make-up deductions'*
This receivable from the Ministry of Education, Culture and Science was reduced by € 21,000 in 2011. The amount is included in the annual

contribution from the Ministry and has also been deducted from the reserve for Ministry make-up deductions (under Own Capital).

3 Securities

In 2011 the value of the shares decreased. As at 31 December 2011 their value is € 203,000. There is an unrealised loss of € 20,000.

4 Liquid Assets

The balances on the foreign currency accounts as at the balance sheet date have been calculated on the basis of the exchange rate for that date.

Liabilities

Own Capital

The Mauritshuis' own capital was € 8,638,000 on 31 December 2011. This is a decrease of € 723,000 on 2010, which is due primarily to the costs of the building project *Mauritshuis Building for the Future*. The Ministry of Education, Culture and Science special fund comprises unspent grant monies.

The result is distributed as follows:

Resultaat 2011

Bedragen in euro's

- 723.200

Bestemmingsreserves

Ten laste van Activa voor de doelstelling	- 41.400
Ten gunste van Activa voor de bedrijfsvoering	- 58.100
Ten laste van Vervangingsreserve bedrijfsinstallaties	- 8.900
Ten laste van Reserve Inhaalafschrijvingen	- 20.500

Totaal dotatie/onttrekkingen Bestemmingsreserves

128.900

- 594.300

Vastgelegd vermogen

Ten gunste van Bestemmingsfonds Bouwproject Mauritshuis	56.000
Ten gunste van Bestemmingsfonds Bouwproject Mauritshuis particulieren	50.000
Ten gunste van Bestemmingsfonds OCW betreffende niet bestede subsidies voor ¹ :	
- Veiligheid	156.900
- Bouwproject Mauritshuis	- 851.900
- Galerij Prins Willem V	- 23.600

Totaal dotatie Vastgelegd vermogen

612.600

Resultaat na dotaties/onttrekkingen

18.300

Dotatie Bestemmingsfonds OCW

- 9.900

Ten gunste van de Algemene Reserve

8.400

- 1 Deze bedragen hebben betrekking op subsidiegelden die het Mauritshuis apart op het bestemmingsfonds OCW boekt, teneinde deze gelden in een later stadium voor de benoemde doelstellingen aan te wenden.

Results 2011

Figures expressed in euros

- 723,200

Special Reserves

From Assets for Museum Objectives	- 41,400
To Assets for Museum Operations	- 58,100
From the Replacement Reserve for Technical Facilities	- 8,900
From the Reserve for Make-up Deductions	- 20,500

Total Transfer to Special Reserves

128,900

- 594,300

Tied-up Capital

To Special Fund for the Mauritshuis Building Project	56,000
To Special Fund for the Mauritshuis Building Project (private individuals)	50,000
To Special Ministry Fund for Unspent Project Grants ¹ :	
- Security	156,900
- Mauritshuis Building Project	- 851,900
- Prince William V Gallery	- 23,600

Total Transfer to Tied-up Capital

612,600

Result after Transfers

18,300

Transfer to Special Ministry Fund

- 9,900

To the General Reserve

8,400

¹ These figures relate to grant funds credited separately to the Special Ministry Fund to be used at a later stage for the objectives in question.

Voorzieningen

- 1 Voorziening Overgangsregeling prepensioen
Deze voorziening is in de periode 2000–2003 opgebouwd om de overgangsregeling van VUT naar prepensioen te kunnen bekostigen. De voorwaarden van deze overgangsregeling zijn vastgelegd in de CAO voor Verzelfstandigde Rijksmusea (VRM).
- 2 Overige voorzieningen
Het bedrag Overige voorzieningen betreft toekomstige jubilea.

Schulden

- 1 Schulden op lange termijn
De schuld op lange termijn is een lening aangegaan voor de aankoop van een schilderij. Het saldo van de lening wordt in 3 gelijke jaarlijkse termijnen aan het Mauritshuis geschonken.
- 2 Schulden op korte termijn
De schulden bestaan grotendeels uit vooruit ontvangen bedragen voor reizende tentoonstellingen, nog te betalen pensioenpremies, belastingen en verplichtingen ten opzichte van het personeel.

Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

De basissubsidie van het Ministerie van OCW over de periode 2009–2012 bedraagt € 18.266.142 conform de subsidiebrief van het Ministerie van 11 november 2008 met als kenmerk DCE\55849.

Voor de huur van het Mauritshuis en de Galerij Prins Willem V is geen verplichting in de balans opgenomen. De contractuele jaarhuur voor beide musea is € 708.600. Het contract voor het Mauritshuis loopt tot en met 31 december 2013. Voor de Galerij tot 31 juli 2025.

Er wordt kantoorruimte gehuurd aan de Lange Vijverberg 12 met een jaarhuur van € 151.300. Dit contract is tussentijds herzien in verband met de bouwplannen en loopt tot en met 31 december 2014 met een optie voor verlenging telkens een jaar.

Voor de jaren 2010 t/m 2012 wordt een jaarlijks bedrag van € 315.000 aan Sociëteit de Witte betaald in relatie tot de optie op Plein 26.

Gelet op het bovenstaande, bedragen de verplichtingen voor de komende vijf jaar in totaal € 5.536.000:

Provisions

- 1 Transitional Pre-pension Provision
This provision was made in the 2000–2003 period to fund the transition from the old early retirement scheme to the new pre-pension scheme. The terms of the transitional arrangements have been laid down in the collective agreement for autonomous State museums.
- 2 Other Provisions
This provision relates to future staff anniversaries.

Debt

- 1 Long-Term Debt
The long-term debt is a loan contracted for the purchase of a painting. The amount of the loan will be given to the Mauritshuis as a gift in three equal annual instalments.
- 2 Current Debt
The museum's current debt consists largely of prepaid funds for touring exhibitions, along with as yet unpaid pension contributions, taxes, and staff-related liabilities.

Rights and Liabilities Not Shown on the Balance Sheet

The basic grant from the Ministry of Education, Culture and Science for the 2009–2012 period is € 18,266,142, in accordance with the grant letter from the Ministry dated 11 November 2008, ref. no. DCE\55849.
The balance sheet does not reflect the rent liability for the Mauritshuis and the Prince William V Gallery. The contractual rent for the year for the two museums is € 708,600, and the contract runs through 31 December 2013, and through 31 July 2025 for the Gallery.

Office space is rented at Lange Vijverberg 12, and the rent for the year is € 151,300. This contract has undergone an interim amendment in connection with the building plans and now runs through 31 May 2014 with an annual renewal option.

For the years 2010–2012, an annual sum of € 315,000 is to be paid to Sociëteit de Witte in connection with the option on the Plein 26 building.

- € 3.543.100 voor de huur van het Mauritshuis en de Galerij Prins Willem V,
- € 453.900 voor de huur van de Lange Vijverberg 12,
- € 315.000 voor de optievergoeding voor Plein 26,
- € 1.224.000 voor de huur/erfpachtcanon van Plein 26 in de jaren 2013–2015.

Vanaf 2015 zal de huur voor het vernieuwde Mauritshuis in rekening worden gebracht, een toename van de huurkosten met € 233.600.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van de Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis

De in dit verslag op pagina 76 tot en met 84 opgenomen samengevatte jaarrekening, bestaande uit de samengevatte balans per 31 december 2011 en de samengevatte staat van baten en lasten over 2011 met bijbehorende toelichtingen, is ontleend aan de gecontroleerde jaarrekening van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis te Den Haag over 2011. Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij die jaarrekening in onze controleverklaring van 19 maart 2012. Desbetreffende jaarrekening en deze samenvatting daarvan, bevatten geen weergave van gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden sinds de datum van onze controleverklaring van 19 maart 2012.

De samengevatte jaarrekening bevat niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van Richtlijn 650 voor fondsenwervende instellingen van de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving. Het kennisnemen van de samengevatte jaarrekening

In view of the foregoing, the total liabilities for the coming five years amount to € 5,536,000:

- € 3,543,100 in rent for the Mauritshuis and Prince William V Gallery;
- € 453,900 in rent for Lange Vijverberg 12;
- € 315,000 for the option on Plein 26;
- € 1,224,000 in rent and ground rent for Plein 26 for the years 2013–2015.

The rent for the Mauritshuis will increase by € 233,600 after renovation, from 2015.

Independent Auditor's Report

To: the Board of the Royal Picture Gallery Mauritshuis Foundation

The accompanying summary financial statements, as set out on pages 76 to 84 which comprise the summary balance sheet as at 31 December 2011, the summary statements of income and expenditure for the year then ended, and related notes, are derived from the audited financial statements of the Royal Picture Gallery Mauritshuis Foundation for the year ended 31 December 2011. We expressed an unqualified audit opinion on those financial statements in our report dated 19 March 2012. Those financial statements, and the summary financial statements, do not reflect the effects of events that occurred subsequent to the date of our report on those financial statements.

The summary financial statements do not contain all the disclosures required by the Guideline for annual reporting 650 'Charity organizations' of the Dutch Accounting Standards Board. Reading the summary financial statements,

kan derhalve niet in de plaats treden van het kennismaken van de gecontroleerde jaarrekening van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opstellen van een samenvatting van de gecontroleerde jaarrekening in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in de toelichting bij de jaarrekening.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de samengevatte jaarrekening op basis van onze werkzaamheden, uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands Recht, waaronder Standaard 810, 'Opdrachten om te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten'.

Oordeel

Naar ons oordeel is de samengevatte jaarrekening in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent

met de gecontroleerde jaarrekening van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis voor het jaar geëindigd op 31 december 2011 in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in de toelichting bij de jaarrekening.

Den Haag, 6 juni 2012

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. A.E. Gerritsma RA

therefore, is not a substitute for reading the audited financial statements of the Royal Picture Gallery Mauritshuis Foundation.

Board's responsibility

The board is responsible for the preparation of a summary of the audited financial statements on the bases described in the notes to the financial statements.

Auditor's responsibility

Our responsibility is to express an opinion on the summary financial statements based on our procedures, which were conducted in accordance with Dutch Law, including the Dutch Standard on Auditing 810 'Engagements to report on summary financial statements'.

Opinion

In our opinion, the summary financial statements derived from the audited financial statements of the Royal Picture Gallery Mauritshuis Foundation for the year ended 31 December 2011 are consistent, in all material respects with those

financial statements, in accordance with the bases described in the notes to the financial statements.

The Hague, 6 June 2012

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Originally signed by A.E. Gerritsma RA

Mauritshuis bouwt aan de toekomst

Mauritshuis Building for the Future

www.mauritshuis.nl/bouw

Programma

2012–2014

*Meesters uit het Mauritshuis
in het Gemeentemuseum Den Haag*
Gemeentemuseum Den Haag

Tot medio 2014 zijn meer dan 100 topstukken uit de collectie van het Mauritshuis te zien in een aparte vleugel van het Gemeentemuseum Den Haag. Hieronder bevinden zich het *Gezicht op Delft* van Vermeer, *De stier* van Potter en Rembrandts *Anatomische les van Dr. Nicolaes Tulp*.

Internationaal reizende tentoonstelling

In 2012 en 2013 is een selectie van belangrijke schilderijen uit de collectie op wereldtournee, waaronder Vermeers *Meisje met de parel*.

Lees meer op www.mauritshuis.nl

Schedule

2012–2014

*Masters from the Mauritshuis
at the Gemeentemuseum Den Haag*
Gemeentemuseum, The Hague

Until mid-2014, more than 100 masterpieces from the Mauritshuis collection will be on display in a dedicated wing of the Gemeentemuseum in The Hague. These will include Vermeer's *View of Delft*, Potter's *Bull*, and Rembrandt's *Anatomy Lesson of Dr Nicolaes Tulp*.

International Touring Exhibition

In 2012 and 2013 a selection of major paintings from the collection will go on tour around the world. This exhibition will include Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*.

Learn more at www.mauritshuis.nl